

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Rozvod očima dítěte

Klára Hejděncová

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Klára Hejděncová
Osobní číslo: H09158
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Humanitní studia
Název tématu: Rozvod očima dítěte
Zadávající katedra: Katedra věd o výchově

Zásady pro vypracování:

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na rozvody očima dítěte. Jak jej vnímají, co prožívají, co cítí a jak jej chápou. Snažím se charakterizovat období rozvodu a způsoby ovlivňují dětskou psychiku. Cílem mojí bakalářské práce je zjistit pocity, které děti doprovází, a jejich následné ovlivnění v životě. V praktické části provedu kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Navštívím základní školy a vyberu 100 až 150 respondentů ve věku 13 ? 15 let.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2.dopl.vyd. Brno : Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0. MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. Krizové situace v rodině očima dítěte. vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2002. 127 s. ISBN 80-247-0332-7. MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. Děti, rodina a stres. Praha : Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X. TEYBER, Edward. Děti a rozvod. vyd. 1. Praha : Návrat domů, 2007. 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7. SMITH, Heather. Děti a rozvod. vyd. 1. Praha : Portál, 2004. 183 s. ISBN 80-7178-906-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Adriana Sychrová**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. 3. 2012

Klára Hejděncová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Adrianě Sychrové za odborné vedení mé bakalářské práce, také děkuji panu Ing. Jaroslavu Myslivci, Ph.D. za odborné vedení mé praktické části. Chtěla bych poděkovat ředitelům základních škol, kteří mi umožnili provést výzkum na jejich školách. V neposlední řadě děkuji mé rodině a přátelům za podporu během tvorby této bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám otázkou, jak děti rozvod vnímají, prožívají a chápou. Charakterizuji období rozvodu, a co ovlivňuje dětskou psychiku. Popisuji pocity dospělých a jejich výchovy během a po rozvodu. Cílem praktické části je zjistit, co děti cítily během rozvodu nebo jaký mají názor na rozvod samotný. Kvantitativní výzkum byl proveden pomocí metody dotazníkového šetření na základních školách v Pardubicích.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rozvod, dítě, rodiče, emoce, chování

Annotation

This bachelor thesis is divided into two parts: theoretical and practical one. The theoretical part deals with how children perceive, experience and understand divorce. I characterize period of divorce and aspects influencing children's psyche. I also describe the feelings of adults and bringing up their children during and after divorce. The aim of the practical part is to find out what children feel during the divorce of their parents or what their opinion on divorce itself is. Quantitative research was conducted using a questionnaire survey in primary schools in Pardubice.

KEYWORDS

Divorce, child, parents, emotion, behaviour

Obsah

ÚVOD.....	8
1 MANŽELSTVÍ A RODINA	11
1.1 VZNIK MANŽELSTVÍ	12
1.2 ZÁNİK MANŽELSTVÍ	12
2 ROZVOD.....	13
2.1 ADAPTACE NA ROZVOD	14
2.2 ROZVODOVÉ ŘÍZENÍ	17
2.3 ROZVOD JAKO PROCES	17
3 ROZVODOVOST.....	19
4 DĚTI A ROZVOD	22
4.1 IDENTITA DÍTĚTE PO ROZVODU	23
4.2 DĚTI – JEJICH CHOVÁNÍ A EMOCE	25
4.2.1 Chování.....	26
4.2.2 Emoce	28
4.3 OBAVY DĚTÍ.....	29
5 OBDOBÍ PO ROZVODU	30
5.1 KONFLIKT LOAJALITY	30
5.2 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE A POPOUZENÍ DÍTĚTE PROTI BÝVALÉMU PARTNEROVI.....	32
6 VÝCHOVA DÍTĚTE PO ROZVODU	34
6.1 PŘÍSTUPY K VÝCHOVĚ.....	34
6.2 POROZVODOVÉ SPORY O DĚTI	35
6.2.1 Dítě v péči matky.....	36
6.2.2 Dítě v péči otce	37
7 ROZVOD OČIMA DÍTĚTE- KVANTITATIVNÍ VÝZKUM.....	38
7.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	38
7.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ	39
7.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	41
7.3.1 Vyhodnocení otázek	41
7.3.2 Porovnání výsledků s hypotézami	53
7.3.3 Závěr výzkumu	61
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65

Úvod

Práce se zabývá pohledem, vnímáním, prožíváním období před rozvodem, při něm a po něm. Rodiče často řeší problémy partnerské a neví, jak je mají prezentovat dítěti. Přitom je velice důležité, aby děti byly srozuměny s rodinnou situací.

Dnešní statistiky dokazují, že rozvod, oproti dřívější době, se stává poměrně běžnou součástí života. Podle mého názoru je to hlavně z důvodu, že moderní způsob života není nakloněn rodinnému soužití. Preferují se pracovní povinnosti a rodinný život jde stranou.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V první kapitole popisují, co to je manželství, jeho vznik a zánik. Druhá kapitola je věnována rozvodu. Charakterizují adaptaci rodičů, především matky, na rozvod a porozvodovou situaci. Zmiňují proces a průběh rozvodu. Adaptace samotných rodičů je náročný proces, jak v psychickém vyrovnání se tak i ve vnímání dítěte. Třetí kapitolou v teoretické části jsou nejnovější statistiky z roku 2008, kde vidíme, jak vypadá rozvodovost v České republice, kdo nejčastěji podává žádost o rozvod a ke komu jsou děti nejčastěji svěřovány. V rámci tématu se v dalších dvou kapitolách zaměřuji hlavně na dítě, na jeho pocity, prožívání a adaptaci na rozvodovou situaci. Rodiče často opomíjejí vnímání dítěte. Neuvědomují si, jak se dítě na hádky dívá a co prožívá. Přitom veškeré skutečnosti ohledně dítěte, které nastanou v průběhu rozvodu, se odvíjejí od přístupu rodičů. Pokud se rodiče na rozvodu nedohodnou, stává se komplikovanou záležitostí. V lepších případech se rodiče naučí spolu spolupracovat, v těch horších popouzí dítě proti druhému rodiči. Často se vyskytují případy, ke škodě dítěte, kde se mění se přístupy k výchově, rodiče kvůli výčitkám bývají shovívavější a vůči dětem tolerantnější. Poslední kapitola je věnována porozvodovým sporům o děti. Komu jsou svěřovány a jak vypadá domácnost jednoho rodiče.

Praktická část je provedena skrz dotazníkové šetření na dvou základních školách, kde zkoumám vnímání a názory dětí na rozvodovou problematiku. Cílem práce je zjistit, jak jsou děti ovlivněny rozvodem, jestli jim zasáhl do života a jaký na něj mají názor. Dotazník je rozdělen na dvě části. Jedna je určena pouze pro děti pocházející

z rozvedených rodin a druhá je stavěna tak, aby na ni mohly odpovídat děti z rozvedených i nerozvedených rodin. V rámci vlastní životní zkušenosti, jsem se mohla lépe vcítit do problémů a otázky jsem kladla takové, na které jsem sama chtěla před lety odpovědi.

1 Manželství a rodina

Co v dnešní době znamená pojem manželství? U každého se může představa lišit, ale základ je stejný – žít v harmonickém svazku, vychovávat děti a udržovat mezi sebou vztahy. Je založeno na důvěře, lásce a souznění. Přesto se tato idea málokterému páru podaří udržet. Dnešní doba a životní styl nepodporuje udržování rodinných vztahů. Hektický život a pracovní náplň často vedou k tomu, že se páry od sebe vzájemně odcizují a snaží se kompenzovat si svoje potřeby individuálně. Současný koncept rodiny je takový – žena pracuje nejen v domácnosti, ale čas tráví i v práci, kde je vystavena pracovnímu nátlaku a stresu. Muž je oproti ženě v práci častěji angažován, je lépe placen (lepší zajištění rodiny), bývá v práci spokojenější.¹

Dnes je moderní se sňatkem počkat. Odkládá se minimálně po dobu studia a na začátek pracovní kariéry. Celkově však klesá počet párů vstupujících do manželství. Můžeme tedy sledovat postupný vývoj neformální instituce tzv. nesezdaného soužití. Úspěch na fungování rodiny závisí kromě citové sounáležitosti především na pocitu sounáležitosti při dosahování společných rodinných cílů. Křesťanský sňatek se může pak zdát v rámci víry nejideálnější. Manželství hlásající nezrušitelnost předurčuje k trvalému soužití muže a ženy. Může nastat ale i situace, kdy ukončení manželství je to nejrozumnější řešení.²

O rodině jako takové můžeme mluvit až tehdy, když se ženě a muži, kteří spolu žijí, narodí dítě. *„Rodina je charakterizována jako původní a nejdůležitější sociální skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou. Je základním ekonomickým a sociálním článkem. Manželství pak můžeme charakterizovat jako institucionalizovaný společenský svazek mezi mužem a ženou, jehož hlavním úkolem je vytvoření fungující rodiny a následná výchova dětí.“*³

¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-246-1089-2.

² Tamtéž; s. 41

³ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

1.1 Vznik manželství

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. uvádí, že manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Rozlišujeme občanský a církevní sňatek. V občanském sňatku musí snoubenci prohlášení o uzavření učinit před pověřeným členem zastupitelstva obce, města, městských obvodů nebo částí. Oproti tomu v církevním sňatku je prohlášení o uzavření manželství před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností. Snoubenci musejí znát svůj zdravotní stav, museli zvážit úpravu budoucích majetkových vztahů a také se dohodli na společném příjmení.⁴

1.2 Zánik manželství

Tak jako vznik manželství je určen zákonem, tak i jeho ukončení je zákonem definováno. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. rozděluje tři způsoby, jak je manželství ukončeno:

- Smrtí jednoho z manželů
- Prohlášením jednoho z manželů za mrtvého
- Zrušení manželství rozsudkem soudu o rozvodu manželství

Právě poslední možnost zániku manželství bude podrobněji popsána v další kapitole.

⁴ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

2 Rozvod

„Rozvod je formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, administrativním řešením v procesu rozvratu manželství poté, co selhaly všechny ostatní cesty k vyřešení problémů, které se v rodině postupně objevily.“⁵

Rozvod může být považován za určité sanační opatření, které má zamezit nesouladům a rozporům mezi manžely. Podle Matějčka a Dytrycha je řazen do třech stádií:⁶

- 1) **Manželský (rodinný) nesoulad** – vzniká z rozporů, ve kterých se prokazuje snížená schopnost nacházet kompromisy a rozpory řešit. Toto stádium je v rodinách poměrně běžné. Může však přejít v další stadium.
- 2) **Manželský (rodinný) rozvrat** – jde o podstatnější postižení některé ze základních rodinných funkcí (emoční, ekonomické, výchovné). Rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý. V některé své fázi pak lze přejít do stadia dalšího.
- 3) **Rozvod** – ukončení manželského vztahu dvou jedinců.

Rozvod je jediný možný způsob, jak ukončit manželství za života obou z manželů.⁷

- **Sporný rozvod** – manželství může soud rozvést na návrh některého z manželů, v případě, že je hluboce a trvale rozvráceno a že nelze očekávat obnovení manželského soužití.
- **Nesporný rozvod** (bez zjišťování příčin rozvratu) – je založený na dohodě obou manželů. K nespornému rozvodu může dojít pouze v případě, že manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu alespoň šest měsíců nežijí a druhý

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres : Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

⁷ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

manžel se k návrhu na rozvod připojí. Zákon o rodině vyžaduje, aby rozvádějící se manželé předložili smlouvu o vypořádání majetkových vztahů.

2.1 Adaptace na rozvod

Jakékoli podněty, které na rodinu působí, vyvolávají nový druh psychické zátěže, jež musí všichni aktéři řešit. Vše, co se odehrává v tomto období, se nazývá adaptací na rozvod. Je to poměrně dlouhodobý proces, kdy se jedinec vyrovnává se stresem, který doprovází fáze rozvodu. Postupně by se však měl obnovovat pocit spokojenosti ze života a vytvoření nového životního stylu.⁸

Adaptace na rozvod je individuální, přesto se vyskytují u jedinců podobné znaky. Americký psycholog Edward Teyber je dělí do několika fází:⁹

Počáteční fáze je těžká hlavně pro matku, ta se snaží jednat co nejrationálněji. Je to doba častých konfliktů a napětí, které vyvrcholí žádostí o rozvod, často právě z manželčiny strany. Navzdory obecně rozšířené představě o tom, že se ženy snaží vztah udržet co nejdéle, zhruba dvě třetiny rozvodů rodin s dětmi iniciuje matka, která se v souvislosti s tímto rozhodnutím už nějakou dobu trápí. Oproti tomu na otce rozvod plně citově doléhá až později, kdy matka má kus cesty zotavení za sebou. Dochází ke zraňujícím interakcím a špatné komunikaci jak mezi rodiči tak i mezi dětmi, což má vliv na jejich následnou výchovu. Děti bývají svědky hádek, stresu, křiku. Rodiče by se měli snažit ovládat a plánovat rozvod ohleduplně vůči dětem, ty pak nebudou zažívat pocity nejistoty a strachu z budoucnosti.

V druhé fázi se rodiče snaží najít takový životní styl, jenž by vyhovoval všem stranám. Je to období změn, např. zaměstnání, bydliště, nových vztahů a především se začnou pohybovat mezi dvěma domácnostmi. Toto „vykořenění“ je velmi náročným obdobím, protože se rodiče i děti musejí vyrovnávat s velkým počtem změn. Děti se lépe adaptují, pokud se jich změny až tolik nedotýkají a nemění jim jejich život od

⁸ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

⁹ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 18-19. ISBN 978-80-7255-163-7.

základů. A pokud už ke změnám opravdu dochází, pomáhá, jestliže jsou děti včas a se vším obeznámeny. Na přizpůsobení má také pozitivní vliv pravidelný kontakt s oběma rodiči a důsledná výchova.

Poslední fáze je obnovování stability. Proces adaptace je rychlejší a silnější, pokud je podporována širší rodinou. Jedním z nejdůležitějších kroků v adaptaci je vyrovnat se s pocitem viny a přestat se obviňovat.

Délka adaptace je podle Matějčka a Dytrycha řazena do tří skupin podle objektivních a subjektivních faktorů:¹⁰

- 1) **Faktory intrafamiliární** – sem se řadí doba trvání manželství, počet a věk dětí, kvalita vazeb mezi manžely.
- 2) **Faktory extrafamiliární** – míra podpory či nesouhlasu od širšího příbuzenstva a blízkých osob.
- 3) **Faktory individuální** – typ osobnosti, fyzické a duševní zdraví jedince, názorové postoje.

V porozvodové fázi hraje důležitou roli *psychosociální adaptabilita* – schopnost vyrovnat se s novou životní situací. Čím je vyšší, tím je lepší a rychlejší adaptace. Počátek adaptačního procesu začíná již před soudním výrokem o rozvodu manželství. Jedinci se vyrovnávají s rozpadem rodiny, uvědomují si, co se stalo a jaké budou jejich další kroky. Zažívají pocity smutku, zklamání, lítosti, ale také zrady nebo nenávisti. Další etapa je stále silnou psychickou zátěží. Dostavuje se strach z budoucnosti, pocity osamělosti, úzkosti, pocity životního selhání. To vše jde ruku v ruce s psychosomatickými problémy, jako je nespavost, bolesti, únava atd. Teprve pokračuje-li proces porozvodové adaptace úspěšně. Dostavují se pocity osvobození, uvolnění, životního uspokojení apod.¹¹

¹⁰ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

¹¹ Tamtéž, s. 32

Matějček s Dytrychem na základě jejich výzkumných a případových studií dělí vyrovnání se s rozvodem do pěti kategorií. Je uveden ve znění, jež odpovídá hodnocení situace ženami.¹²

- **Maladaptace** – rozvod chápe jako životní katastrofu. Žena má pocity životní prohry, nechce si vytvářet nový životní styl. Bývalého manžela vidí poměrně nekriticky. Dostavují se pocity nedůvěry, podezíravosti, nenávisti. Zpravidla popouzí děti proti manželovi. Bývá výrazný rozpor mezi tím, co ostatním lidem říká a co ve skutečnosti prožívá.
- **Špatná adaptace** – rozvod bere jako zbytečný a unáhlený. Nevytváří si žádný nový životní styl. Nové partnery srovnává s bývalým manželem. K němu má stále citovou vazbu.
- **Problematická adaptace** – snaží se vytvořit si nový životní styl. Touží po novém partnerovi, mívá tendence srovnávat s bývalým manželem. Projevují se výkyvy nálad.
- **Dobrá adaptace** – nový životní styl. Většinou má nového životního partnera. Vůči bývalému partnerovi je lhostejná, vidí objektivně negativní i pozitivní vlastnosti. Styk není konfliktní, především kvůli dětem.
- **Velmi dobrá adaptace** – nový životní styl považuje za lepší. Ženy vyzařuje spokojenost, je ráda, že se věci takto vyvinuly. K bývalému partnerovi nepocituje hořkost, nemají spolu konflikty.

¹² MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

2.2 Rozvodové řízení

V zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. v platném znění je stanoveno, že řízení o rozvod může být zahájeno pouze na návrh jednoho z manželů. Prvním bodem rozvodového řízení je úprava poměrů k nezletilým dětem. Soud upravuje práva a povinnosti rodičů k dítěti – komu bude svěřeno do výchovy a kdo bude přispívat na výživu. Při rozhodování o svěřeni do péče, se sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Účastníci jsou povinni prokázat důkazy svých tvrzení o rozvratu rodiny. Postupy soudu musí být předvídatelné, to může probíhat pouze, pokud je vždy v každém stádiu řízení zřejmé, která tvrzení mezi účastníky jsou sporná a k jakým skutečnostem je nutné učinit určitý důkaz. Rozsudek o výchově a výživě nezletilých dětí rozhoduje o styku rodiče s nimi, o omezení nebo zbavení rodičovských práv nebo o záležitostech, o nichž se rodiče nemohou dohodnout. Vyživovací povinnost pak trvá do té doby, dokud dítě není schopno se samo žít.¹³

2.3 Rozvod jako proces

Proces rozvodu je podle O. Matouška a Š. Uhlíkové popisována v několika fázích:¹⁴

Období ambivalence – doba, kdy jsou vidět známky krize vztahu. Manželé se hádají, vyhýbají se sobě navzájem, volno tráví odděleně, přesto se snaží někteří stále vztah napravit – plánují společnou dovolenou, renovace bytu apod. jsou na váhách, zda vztah udržovat nebo udělat krok k ukončení.

Další fáze začíná přímou **žádostí o rozvod**. V tomto období jedinci intenzivně reagují na rozvodovou situaci, silné emoční vypětí. Při rozvodech leckdy představuje trauma samotné soudní stání. Partneři mohou být překvapeni chováním a obviňováním z druhé strany.

¹³ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

¹⁴ MATOUŠEK, O. a Š. UHLÍKOVÁ *Sociální práce s rodinami po rozvodu*. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 57-74. ISBN 978-80-7367-818-0.

Fáze brzy po rozvodu je chápána a prožívána jako rozvod samotný. Partner, který odchází z domova, trpí daleko více pocitem samoty a frustrací z hledání nového bytu. Často si nachází velice brzy nového partnera, snaží si vybudovat nové zázemí.

Celkově je rozvod obrovské trauma pro oba partnery. Cítí osobní selhání, pochybnosti o vlastní hodnotě. Stresem je pro ně komunikace s druhým partnerem, a pokud jsou v rozvodu zainteresovány děti, je tato komunikace nevyhnutelná. Důležité je najít si vlastní cestu ve vzájemné komunikaci sám nebo s pomocí terapeuta. Nejdelší odhady uvádějí, že se z rozvodu stává netraumatická vzpomínka v průměru až po sedmi letech. Nesmí se zůstat v myšlenkách v minulosti a myslet na budoucnost. ¹⁵

¹⁵ MATOUŠEK, O. a UHLÍKOVÁ Š. Sociální práce s rodinami po rozvodu. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 57-74. ISBN 978-80-7367-818-0.

3 Rozvodovost

Za poslední roky je počet rozvodů skoro padesáti procentní ke sňatkům. Nejnovější záznamy, které udává ČSÚ¹⁶, pocházejí z roku 2008. Můžeme pozorovat, že výsledky za poslední roky neustále stoupají. Rozvod je fenoménem dnešní doby. Svatba jako taková není pojmem a možnost ukončit právně manželství je využívána velice často.

Celkem bylo schváleno 31 300 návrhů na rozvod, z nichž 65 % iniciovaly ženy. V relaci k počtu sňatků, ze kterých vzešla rozvedená manželství, se mírně zvýšila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2008 dosáhla úhrnná rozvodovost 49,6 %, čímž byla překonána prozatím nejvyšší hodnota 49,3 % z roku 2004. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila 12,3 let. U celkem 72,1 % případů šlo o první rozvod u obou manželů. Nesmíme zapomínat na zastoupení opakovaných rozvodů. Ten je rozdílný v různých skupinách populace a má zde velký vliv dosažený stupeň vzdělání. Relativně nejvíce rozvodů druhého či vyššího pořadí je vždy zaznamenáváno u osob se základním vzděláním, a to u mužů i u žen.

V roce 2008 až čtvrtina rozvedených mužů se základním vzděláním procházela rozvodem opakovaně. V posledních letech dosahuje nejnižších hodnot kategorie osob se středním vzděláním s maturitou. Výraznější rozdíly v zastoupení rozvodů vyššího pořadí podle úrovně vzdělanosti panují u rozvedených žen, kde platí, čím vyšší stupeň vzdělání, tím nižší zastoupení opakovaných rozvodů.

Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále čtenější využití obecných příčin (kategorie "rozdílnost povah, zájmů" a "ostatní") před konkrétně formulovanými příčinami na straně muže či ženy. Zaměříme-li se pouze na konkrétně formulované příčiny rozvratu, pak na obou stranách manželské dvojice byla nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra (1 442 případů na straně

¹⁶ Rozvodovost. Český statistický úřad [online]. 2009 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf)

muže a 921 u žen). Druhým nejčtenějším důvodem byl alkoholismus muže či nezájem o rodinu ze strany ženy.

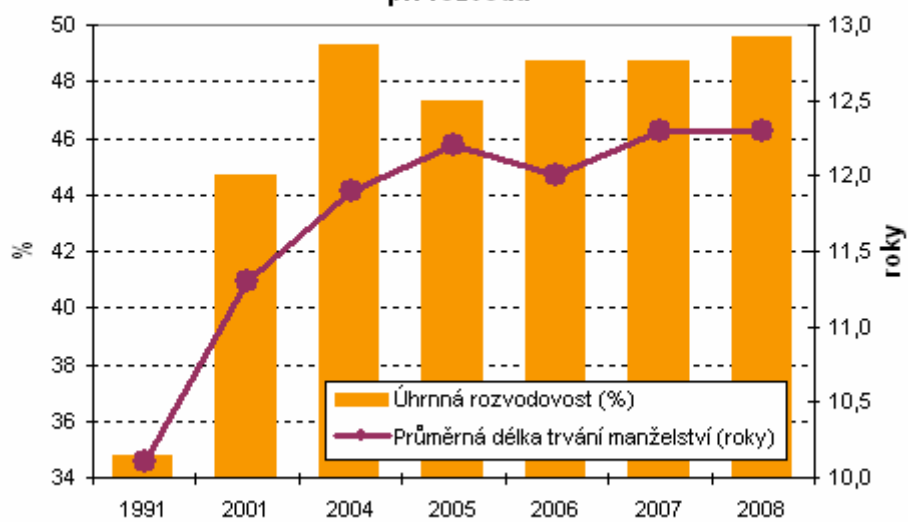
Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, a to ve prospěch zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. Zatímco v roce 1991 se téměř 60 % rozvodů týkalo manželství do 10 let od uzavření, od roku 2003 se tento podíl udržuje na úrovni 40 %. Naopak tedy, 60 % rozvodů uzavírá manželský život po více jak 10 letech od sňatku. Ve srovnání s předchozími lety se v roce 2008 mírně zvýšil podíl rozvodů krátce po uzavření manželství.

V roce 1991 se ve věkové skupině 20-24 let, u které je rozvodovost nejvyšší, rozvedlo průměrně 33 mužů z tisíce ženatých a 30 žen z tisíce vdaných, roku 2008 stálo u rozvodu 40 z tisíce ženatých mužů a 45 z tisíce vdaných žen. Míry rozvodovosti podle věku jsou obecně vyšší u mužů, v roce 2008 byla situace výjimečná. V absolutních počtech, nejvíce rozvodů v roce 2008 absolvovali 37letí muži a shodným počtem 33leté a 34leté ženy.

V souvislosti s rostoucím zastoupením rozvodů dlouhotrvajících manželství a také s poklesem plodnosti mladších věkových skupin se dále snížil podíl rozvodů s nezletilými dětmi mezi všemi rozvody. Při 18,2 tisících rozvodech přišlo v roce 2008 o úplnou rodinu 27 034 nezletilých dětí. Většina (57 %) rozvádějících se manželů (s dětmi) v době rozvodu vychovávala pouze jedno nezletilé dítě, 38 % dvě děti a necelých 5 % rozvádějících mělo aktuálně v péči tři či více nezletilých. Tato struktura se dlouhodobě významně nemění, v průměru na jednu rozvádějící se rodinu s nezletilými dětmi připadá 1,5 dítěte.

Statistická data také uvádějí, že 84,7% dětí bylo svěřeno do péče matek, 8,6% do péče otci a 5,7% dětí bylo svěřeno do střídavé péče.

Graf č. 1 **Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu**

Zdroj: ČSÚ, 2008

4 Děti a rozvod

Jakmile se rodiče rozvádějí, největší chyby, které se podle mě dopouštějí, je následný přístup k dětem. Často především matky, které mají pocit, že jsou na všechno samy, zapomínají, že jejich děti jsou stále jenom dětmi. Přenášejí na ně svoje starosti, svěřují se s nimi, aniž si uvědomují špatnost svých činů. Děti mají tendence přebírat zodpovědnost za rodiče a snažit se jim pomoci, což je chybou. Pro zdravý rozvoj dítěte je důležité, aby na něj byly kladeny takové nároky, o kterých víme, že je dítě daného věku schopno zvládnout, a ne je zatěžovat starostmi vlastními. Nejsou kamarády nebo společníky, ke komu se rodič může vyplakat a vykřičet. Jsou to stále děti svých rodičů a nestojí o pokřivené pohledy na rodiče v důsledku jejich vzájemných pomluv. Jak Matějček¹⁷ tvrdí, je důležité zachovat dítěti příznivý obraz obou rozvedených rodičů.

„Faktem je, že nejvíce ohroženými účastníky rozvodu jsou děti. Je ovlivněno jejich vnímání světa a zdravý vývoj osobnosti dítěte. Neexistuje věk, ve kterém by dítě rodinným rozvratem netrpělo.“¹⁸

Problémy dětí, z rozvedených rodin, jsou viditelné. Jsou otřesené, frustrované, zažívají třesy a traumata a jsou neurotizovány domácím napětím. Toto postižení je ale zásáhlo až v pozdější etapě života. Proto navzdory tomu všemu ví, co znamená pocit bezpečí a lásky. Počátky jejich života byly dobré, rodiče se měli rádi navzájem a měli rádi taky je.¹⁹

Obecně společnost předpokládá, že rozvod má na děti ohromný dopad. Dobrý výsledek však spočívá hlavně na kvalitě rodičovského vztahu po rozvodu. V případě, že se rodiče dokážou rychle vzpamatovat, dát stranou vlastní pocity hněvu z rozchodu a věnují se potřebám dítěte, přispějí k jeho duševní pohodě. Rozchod partnerů doprovází pocity smutku a lítosti, hněvu nebo zášti. Děti málokdy vědí, že jsou to běžné reakce na

¹⁷ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres : Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

¹⁸ Tamtéž; s. 134

¹⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. vyd.3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.

smutek, vidí jen nešťastného rodiče a vzhledem k tomu, že to jsou děti, mohou si to klást za vinu.²⁰

V době rozvodů nejsou důležité předchozí zkušenosti a vzpomínky ze vztahu, kdy vše fungovalo, rodina se navzájem podporovala a všichni se měli navzájem rádi. Po rozvodu se bývalí manželé před dětmi nezmiňují, jak se na ně těšili, nedělají o druhém zmínky, z nichž vane náklonnost a láska. Ani průběh rozvodu nepodporuje udržení kladných vzpomínek. Už jenom existence frází – „již od začátku manželství docházelo...“ a další líčení veškerých útrap a povahových neshod dává předpoklad k negativistickému chování. Ve vzteku lidé často zveličují pocity i situace, mají přirozenou tendenci hledat argumenty, které by lži ještě více podpořily. Dítě přitom potřebuje vědět, do jaké rodiny přišlo na svět, a že i když rodiče spolu být nechtějí, o něj stojí stále stejně. Je to důležité pro jeho vývoj, sebevědomí, tedy pro uvědomění si sebe samého.²¹

4.1 Identita dítěte po rozvodu

Matějček a Dytrych tvrdí, že je důležité, aby děti v porozvodové péči měly stále dobré mínění o svých rodičích. Bývalí partneři mají před svým dítětem vyzdvihoval dobré vlastnosti toho druhého, neboť na tom závisí identita dítěte a jeho následný vývoj. Identita je vnímání vlastního já, sebevědomí a uvědomění si odkud pocházím. Všechny tyto části jsou rozvodem nabourávány a zdravé vnímání vlastního já ničí každé příležitosti, kdy si dítě musí vyslechnout, jaký je jeho otec špatný člověk. To samé platí i opačně o matce.²²

²⁰ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

²¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. vyd.3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.

²² MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte : dětská závist : žárlivost, nevěra a rozvod : nový partner v rodině, nevlastní sourozenci : vzpomínky z dětství*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

„Dítěti je možno vysvětlit, že se rodiče nesnášeli (museli se často hádat, křičet na sebe, zlobit se jeden na druhého apod.), že měli každý jinou povahu (což neznamená, že jeden jen dobrou a druhý jen špatnou), že je to trápilo a že nemohli takhle spolu žít – a tak se domluvili, že se raději rozejdou.“²³

Kniha *Krizové situace v rodině očima dítěte* se zabývá jednou z možností, jak dítěti vysvětlit rozvod rodičů. Dítě ví, že jej mají oba rodiče rádi a nemusí se strachovat, že někoho z nich ztrácí. Neustále by se s dítětem o nastávajících problémech mělo diskutovat a rodiče musí mít názory společné a hlavně neměnné. Závisí na tom důvěra dítěte v dospělé a jistota, že vše, co říkají, splní.

Neměla bych opomenout fakt vzniku nového vztahu matky nebo otce. Přijetí někoho dalšího do svého života je pro rozvoj dětské identity obtížné. Po rozpadu manželství si rodiče nacházejí ať dříve či později nového partnera. Pro dítě je to něco nového. Nastává situace vnitřního konfliktu, kde se střetávají postoje k matce, otci a k novému muži, jenž má ho v domácnosti nahradit. Vztah k otci je hluboce zakořeněn, nový člen je proto ve svízelné situaci ve snaze získat si přízeň dítěte. Jejich vztah nevzniká spontánně, dítěti je jakýmsi způsobem vnucován a nabourává jeho pocit rodinného intimního soužití. V rámci hledání vlastního já se pak sám sebe ptá: „Ke komu patřím?“ Reakce na nového příchozího jsou velice individuální. Jedno dítě jej bude vnímat úzkostněji než druhé. Čím je úzkostnější tím více vyžaduje matčinu pozornost, na úkor pozornosti, kterou ona chce věnovat novému partnerovi.²⁴

²³ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte : dětská závist : žárlivost, nevěra a rozvod : nový partner v rodině, nevlastní sourozenci : vzpomínky z dětství*. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 52. ISBN 80-247-0332-7.

²⁴ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

4.2 Děti – jejich chování a emoce

V době, kdy se partneři rozcházejí, neexistuje věk, ve kterém by nebyl ohrožen zdravý vývoj dítěte. Reakce se vždy liší, zaleží na mnoha faktorech, jedněmi z nich jsou pohlaví a věk. Ač se může zdát, že rozvodem dítě emočně proplouvá velice dobře, nemusí to být pravda. Vždy je třeba si všimnout jakékoli niance, faktoru či signálu. Důsledky se projeví vždy, buď ihned se začínajícími problémy, nebo později např. v pubertě, na začátku dospělosti při hledání partnera.

V době rozvodu i po něm jsou rodiče zcela zaujati svými problémy a o to méně jsou vnímavější vůči dítěti a jeho potřebám. Děti ovšem prožívají skutečnost, že „jeho“ lidé se nemají navzájem rádi. Hádají se a vzájemně si ubližují. Toto vědomí vzbuzuje v dítěti nejistotu, napětí a úzkost. Některé děti se stáhnou do sebe a snaží se s problémem vnitřně vyrovnat, což se projeví záhy v další fázi vývoje. U jiných se to projeví neklidným, dráždivým či agresivním chováním. Toto rodiče pokládají za zlobení a nemusí jim vůbec docházet, že je to projev stesku po druhém z rodičů.²⁵

Je chyba si myslet, že po rozvodu nastane zásadní obrát ve vzájemném chování partnerů. Člověk by předpokládal, že nastane uklidnění, obnovení duševní rovnováhy a zlepší se psychického zdraví celé rodiny. *„Ukončení manželského vztahu nelze chápat jako jeho naprosté přerušování a zmizení, nýbrž jako postupné uhasínání, jako citovou i sociální, někdy velmi pomalou a svízelnou transformaci.“*²⁶ Rozvodová praxe ukazuje, jak je mylné předpokládat klid po ukončení rozvodu. Stále pokračuje atmosféra plná napětí a stresu, která probíhala v období rozvratu. Obecně je známo, že se dítě často stává prostředníkem, přes koho si rodiče vyřizují své účty. To lze vidět při soudních sporech, např. o výživné, majetek, dítě. Dítě je stále v kontaktu s úředníky či sociálními pracovníky a je tímto způsobem frustrováno. Hlavně při otázkách ke komu má bližší vztah, s kým by chtělo bydlet apod.²⁷

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres : Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

²⁶ Tamtéž; s. 135

²⁷ Tamtéž; s. 135

4.2.1 Chování

Pro co nejlepší adaptaci dětí na rozvrat rodiny je uvědomění si, že rozvod je problém dospělých, ti jsou zodpovědní a lze jim důvěřovat, že situaci ve vztahu zvládnou vyřešit. Často děti zažívají pocity zoufalství, že nedokázaly rodiče smířit. Stávají se součástí problému a snaží se jej řešit a to není jejich povinnost.²⁸

Adaptace dítěte na rozpad manželství a následný vztah k rodičům závisí na mnoha faktorech. Nejdůležitější z nich jsou především konflikty probíhající za jejich přítomnosti a kvalita rodičovství a výchovné kompetence. Každé dítě reaguje individuálně. Rozdíl v reakcích vidíme i podle pohlaví. Chlapci žijící s matkou mívají více problémů než dívky. Problémoví bývají doma a i ve škole, jsou viditelně horší studijní výsledky. Dívky se zadaptují po letech na rodinu žijící bez otce poměrně dobře, oproti chlapcům, kteří ztrácí osobu, se kterou se ztotožňují. Změna u dívek může nastat v období dospívání, kdy vztah s matkou je narušen dceřiným počínajícím milostným životem. Pokud rodič (matka) přivede do domu nového partnera, chlapci tuto změnu obvykle rádi vítají, mají nový mužský vzor, ke kterému vzhlíží a ztotožňují se s ním. Naopak dívky s touto změnou obvykle zápolí.²⁹

Podstatnou roli v reakcích a následném chování hraje podle britské sociální pracovnice H. Smith a psychologa E. Teyber hlavně věk:³⁰

- **Předškolní věk** – v předškolním věku malé děti věří, že jsou pro rodiče středem vesmíru, proto mají pocit, že věci, které se kolem nich dějí, jsou jejich vina. Chlapci mívají sklon k hlučnosti a podrážděnosti. Podobně reagují i dívky. U nich se ale můžeme dočkat i snahy chovat se jako zralá dospělá žena. Ostatní děti poučují a napomínají je stejně, jak to dělají jejich rodiče. Často také u dětí dochází k regresi, začnou dělat věci, ze kterých už vyrostly (např. začnou si cucat si palec) – snaha získat si větší pozornost rodičů. Jsou také v tomto období nejisté – noční pomočování, noční můry. Děti byly svědky odchodu rodiče a bojí

²⁸ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

²⁹ Tamtéž; s. 15

³⁰ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2., TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

se, že je opustí i ten druhý. Pokud dítě cítí, že dospělí si nevšímají jeho strádání, protože jsou zaneprázdnění vlastními city, jež jsou odlišné od pocitů dítěte, je pro ně snadnější někoho rozzlobit než požádat o to, co skutečně potřebuje.

- **Mladší školní věk** – pro šestileté až osmileté děti je rozvod velice obtížný. Malí kluci velice postrádají tátu a mají sklon věřit, že je odcházející rodič odmítl. Trápí se kvůli rodičům, snaží se rozvodu zabránit. Chvílemi věří, že se rodič vrátí, jakmile bude moct, ale jindy si naopak uvědomují, že se situace nejspíše nezmění.
- **Starší školní věk** – u mladších dětí bývá prvotní reakce smutek, kdežto u starších pozorujeme hněv a vztek. Obvykle se přiklání na jednu stranu rodičů a druhého obviňují. Velice často se angažují v rodičovských hádkách. Vztek a pocity viny, že nedokážou rodinu udržet pohromadě, se odráží na školním prospěchu. Dochází k případům, kdy se snaží uspokojovat citové potřeby rodičů – pokoušejí se vyřešit deprese a samotu rodičů, zbavit je finančních starostí. Tomu by se měli rodiče snažit předcházet, dítě tak přicházejí o vlastní dětství.
- **Dospívání** - pocity dospívající mládeže se velice často mění v závislosti na jejich vnímání světa a představ, co se vlastně s rodinou stalo. Dospělí mladí lidé jsou velmi zranitelní. Někteří se od domácího napětí distancují a věnují se vlastním cílům a plánům do budoucna. Obávají se, že selhání rodičů ovlivní jejich soustředění na školu. I zde dochází k tomu, že se rodiče snaží děti vtáhnout do rozporů a dospívající se pak cítí být tlačeni, aby se postavili na stranu jednoho z rodičů. Proto se snaží doma trávit co nejméně času, vyhýbají se komunikaci a hrozí nebezpečí, že se zapletou s vrstevníky, kteří nemají příznačné chování – užívání drog, alkohol atd. mohou upadnout do deprese, ztratit plány a ambice do budoucna.

Adaptace dítěte na rozvod je velice důležitá, je lepší, čím lepší je vzájemné chování rozvádějících se manželů. Hlavní roli hraje silná citová podpora, mají – li s dětmi blízký vztah, a pokud nejsou zatahovány do konfliktů → „*dítěti nezpůsobuje*

problémy samotný rozvod, nýbrž způsob, jakým rodiče reagují na chování dítěte, a také kvalita rodičovství.“³¹

4.2.2 Emoce

Množství dětí prožívá obdobné situace v rozvodových fázích. Děti často nechtějí udržovat vztah s nepřítomným rodičem a přitom se s ním chtějí vídat.

„Smutek je projevem pocitu ztráty a je patrně nejzřetelnější emocií, jakou prožívají děti rozvedených rodičů, dávají ho najevo pláčem nebo jednáním. Když poleví touha po nepřítomném rodiči, dítě se začne radovat a začne znova růst.“³²

Dostávají se i pocity odmítnutí, selhání, deprese, bezmoci a viny. Děti, ovládané vztekem se jej naučí ovládat, v případě, že si uvědomí, co je příčinou jejich pocitů. Vhodné jsou návštěvy terapeuta, kde děti můžou projevit své pocity v plné míře, aniž by tím ubližovaly okolí. Objevuje se opětovaně strach z budoucnosti a úzkost o každého z rodičů, jak se zvládnou postarat sami o sebe. Ve chvíli, kdy děti pochopí, že není nic zlého mít špatné pocity, dochází k úlevě. Špatné pocity jsou součástí smutku a procesu vyrovnávání se se ztrátou. Kladný vývoj adaptace je v případě, mají-li pocit, jak jsou důležití pro oba rodiče a nejsou vystaveny nepřátelství rodičů.³³

Emoce jsou nepřehledné a nemají vztah k následkům. Často se dostávají pocity ztráty, který ovlivňuje různé oblasti jejich života. Dítě přestává být v kontaktu s jedním rodičem a obvykle i se širšími členy rodiny.

³¹ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004, s. 18. ISBN 80-7178-906-2.

³² Tamtéž, s. 50

³³ Tamtéž, s. 50

4.3 Obavy dětí

Strachu a obavám dětí věnuje E. Teyber³⁴ celou kapitolu. Děti se nejvíce bojí, že by je rodiče mohli opustit. Jsou ve vnímání hádek a změn nálad v rodině velice citlivé. Rozvod pro ně není jednoduchou záležitostí a je nutné jim vše stále dokola opakovat a ujišťovat, že pro ně se ve vztahu k nim nic nemění. Strach dítěte vychází z jejich dosavadních životních zkušeností a rodiče jej podceňují. Je samotné by nenapadlo je opustit, proto zcela nedokážou pochopit dětské pocity.

Pro dítě je strach z odloučení a ztráty těch, kteří se o něj starají nejhorší představou. Tyto děti si pak uvědomí, že vztahy netrvají na věky, a mnoho z nich zjistí, že mohou zůstat opuštěné. Děti oproti dospělým nejsou vybaveny k tomu, aby dokázaly překonávat bolestivé pocity, pochopit je a vyrovnat se s nimi. Často zažívají pocity ztráty a odloučení. Ty pramení ze dvou důvodů – z omezeného chápání času a nerozvinutého myšlení a zadruhé vycházejí z úzké vazby na rodiče.

Odloučení je jeden z nejbolestivějších pocitů, které můžeme zažít. Podstatná část strádání má kořeny ve strachu z obávaného odloučení nebo ztráty. Rodiče by se měli připravit, že děti budou zažívat pocity úzkosti z obav ztráty pout s rodiči. Pokud nedojde ke zmírnění těchto pocitů, dítě se bude chovat nevyzpytatelně, agresivně a bude nevladatelné. Je třeba neustále jim opakovat, že sice dojde k mnoha změnám, ale je nikdo neopouští, rodiče je mají rádi a postarají se o ně a budou s nimi. Jakmile dojde k rozvodu, strach z odloučení může vyvolat jakýkoli odchod rodiče ať je různě dlouhý. Mnoho rodičů toto řeší vztekem, nemají dostatek trpělivosti nebo jim nedochází, odkud takovéto chování pochází. Pokud onomu chování správně neporozumí, soužití se může značně zkomplikovat.

³⁴ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007; s. 29-61. ISBN 978-80-7255-163-7.

5 Období po rozvodu

Rozvod a jeho období po něm je doba vypjatých emocí, vyrovnávání se s pocity viny, zklamání nebo selhání. Člověk má pocit, že ztratil roky života v něčem, co nemělo smysl. Přesto na začátku každého vztahu je láska, pocit bezpečí a snaha založit rodinu. Navzdory tomu velké množství manželským páru končí rozvodem.

Rozvod bohužel přichází už v době, kdy pár není sám. Krizové situace se netýkají pouze jeho, ale i jejich dětí. Důležitý je přístup a upřímnost jak ve vztahu k sobě navzájem, tak ve vztahu k dětem. Není radno jim cokoli zatajovat nebo poupravovat pravdu. Aby se děti vyrovnaly co nejlépe s tím, že jejich rodiče už nebudou spolu, musí vědět vše, co se děje.

5.1 Konflikt loajality

Častým problémem dítěte je zachovat si loajalitu vůči oběma rodičům stejnou. Pro většinu z nich je to obtížné, proto se přidávají k jednomu rodiči. Dítě věnuje svoji duševní energii zájmu a úzkosti o jednoho rodiče. To v sobě skrývá citová nebezpečí, hlavně pokud dítě přebírá roli partnera – „teď jsi chlap v domě.“ Jiné děti se začnou starat o mladší sourozence, což může vyvolat jak větší pocit sebevědomí, tak i může být zdrojem odporu a zášti.³⁵

Co si ale přímo představit pod pojmem *konflikt loajality*? Minimálně vnitřní konflikt dítěte, jak se snaží „pendlovat“ mezi oběma rodiči ve snaze nezranit a nezradit ani jednoho z nich. Ať již si to rodiče uvědomují či ne, svým vlastním chováním a přístupem typu: “Běž si za mámou, já to klidně tady zvládnou sám!” ovlivňují následné chování dítěte. Ty mají výčitky, a čím horší je pocit zmatenosti, tím horší je adaptace na rozvodovou situaci.³⁶

³⁵ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

³⁶ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

Má - li dítě pocit, že se musí stavit na stranu jednoho z rodičů, vyskytuje se v bezvýhodné situaci. Konflikt loajality představuje problém bez ohledu na věk. V rámci psychického klidu mají děti tendence stavět se pouze na jednu stranu a o to více se dívat kritičtěji na druhého rodiče. Je pochopitelné snažit se mít co nejlepší vztah s dítětem. Tento pocit se násobí v krizovém období. Rodiče pak ať vědomě či nevědomě se snaží s dítětem manipulovat a přetáhnout jej na svou stranu. Dítě se tím dostává do již zmíněného konfliktu. Proto je velice důležité, když si rodiče uvědomí chybu ve svém jednání a dovolí mu milovat oba rodiče stejně, odměnou jim bude klidné a vyrovnané dítě.³⁷

Po rozvodu bývá komunikace mezi rodiči komplikovanější, to se následně odráží i v názorech na výchovu. Pokud má jeden z rodičů stále kladný vztah k bývalému partnerovi, cítí ohrožení. Emoce přesto nesmí ovlivňovat výchovu a přístup k dítěti. Další situace, která může nastat, je nepřiměřená kontrola. Nyní existují dvě domácnosti, ve kterých se dítě pohybuje. Matka neví, co se za dveřmi druhého bytu děje a proto je nervózní. Nejistota, zda jsou respektována její pravidla a co je dovoleno a co není, je pro ni nepříjemná.³⁸

Rodič často nedokáže pochopit, že dítě má jiné potřeby, než má on sám, k bývalému partnerovi. Není schopen odlišit vlastní pocity od pocitů dítěte. Bývalí partneři v roli soupeřů nebývají schopni vnímat děti jako jedince s vlastními city a potřebami rozdílnými od jejich. Neschopnost pochopit rozdíl mezi potřebou dítěte zůstat s druhým rodičem v kontaktu a potřebou rodičů ukončit manželský vztah je pro děti zdrojem problémů.³⁹

„Pro rozhněvané bývalé partnery bývá těžké vzájemně se podporovat v rodičovském poslání. Rodiče by v sobě měli najít to dobré a děti podporovat v udržení

³⁷ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

³⁸ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

³⁹ Tamtéž, s.123

*kontaktu s bývalým partnerem. Někdy to bývá nad míru těžké, ale je to ten nejláskyplnější dar, který mohou rozvádějící se rodiče dětem dát.*⁴⁰

5.2 Syndrom zavrženého rodiče a popouzení dítěte proti bývalému partnerovi

S tímto pojmem přichází dětský psychiatr R. A. Gardner. Vypozoroval komplex symptomů, které jsou pro děti společné a syndrom zavržení rodiče definoval jako dětskou poruchu. S tím souvisí i pojmy – zavrhuující rodič, zavrhovaný rodič, programující rodič.⁴¹

Jedná se o konflikt mezi manžely, který přináší ovlivňování dítěte a snaha naprogramovat jej proti druhému rodiči. Tzv. programující rodič věří, že jeho chování je správně a neuvědomuje si zkreslenost situace. Zveličuje špatné rysy druhého a vštěpuje je dítěti do hlavy, dokud si je nezapamatuje. Druhému rodiči je omezován styk s dítětem. Programující rodič se o tom druhém vyjadřuje takovým způsobem, který vede dítě k nemorálním taktikám a učí jej podvádět a lhát. Např. když volá druhý rodič, dítě je zapřeno, nedostavuje se na pravidelné schůzky apod. Pokusy kontaktovat dítě, projevy lásky a zájmu, jsou programovaným rodičem označovány „otravováním“ tak dlouho, než to tak začne chápat dítě samo.⁴²

Situace po rozvodu k takovému chování svádí, především u toho, kdo má svěřeno dítě do péče. Vytvoří si představu, že má v rukou všechnu výchovnou moc. Dítě se následně tak následně stává nástrojem pomsty. Je stavěno do role soudce jednoho ze svých rodičů, poslouchá a reaguje na lži nebo polopravdy. Tento uměle

⁴⁰ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 114. ISBN 978-80-7255-163-7.

⁴¹ BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie : (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Praha: Karolinum, 2006, s. 41. ISBN 80-246-1089-2.

⁴² Tamtéž, s. 42

navozený negativní postoj je napojen na postoj z doby předrozvodové a opět vzbuzuje v dítěti nepřiměřené napětí, které může nepříznivě ovlivňovat jeho další vývoj.⁴³

*„Výsledkem tohoto chování je ztráta kontaktu s druhým rodičem. Dítě je naprogramováno k potlačení původně pozitivních emocí k nyní zavrženému rodiči a dává volný průběh neopodstatněné nenávisti za úplné absence pocitů viny“.*⁴⁴

Děti obvykle vyjmenovávají všechny možné omyly a vady charakteru, aby odůvodnily, proč se chtěly přestat stýkat s jedním z rodičů. Negativní vlastnosti zveličují a jeho pozitivní absolutně nereflektují. Pro každého zavrženého rodiče není tato situace vůbec příjemná. Dostavuje se pocit bezmoci něco se situací udělat. Dostat se do přízně dítěte je obtížné. Často se rodič obrátí na bývalého partnera, ale narazí, protože právě bývalý partner bývá iniciátorem chování dítěte.

⁴³ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres : Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

⁴⁴ BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie : (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Praha: Karolinum, 2006, s. 49. ISBN 80-246-1089-2.

6 Výchova dítěte po rozvodu

Jak vychovávat dítě po rozvodu? Partneři žijí samostatně, mají společného potomka a měli by se tedy společně podílet na výchově. Rozvod sám nezpůsobuje dlouhodobé adaptační problémy, na vině jsou nedostatečné výchovné postupy. Mnozí rodiče ztrácejí nad dětmi kontrolu a nedokážou je účinně ukáznit. Děti potřebují vymezit přesné hranice. E. Teyber uvádí, že nejideálnější přístup, především pro chlapce, je autoritativní, jak doma tak ve škole, kde jsou jasně daná pravidla. Rodiče bojují s pocity viny, proto jsou shovívavější, když se děti vzpouzí. Dítě se snaží posunovat hranice, zkouší trpělivost rodičů a tím i platnost již dříve nastavených pravidel. Je to způsob, jak dospět k pocitu bezpečí – vědět, že pravidla po rozvodu se nemění a věci jsou v rámci možností ve starých kolejích. Podstatné je, aby pravidla byla dodržovaná jak v domácnosti u matky, tak i u otce. Benevolentnost jednoho z rodičů, stíží adaptaci dítěte na rozvodovou situaci. Bude mít tendenci posunovat hranice i v druhé rodině, což povede ke sporům.⁴⁵

6.1 Přístupy k výchově

E. Teyber uvádí čtyři druhy přístupů k výchově.⁴⁶

- 1) **Autoritářský přístup** – rodiče dávají najevo, jaké chování od dětí očekávají a jaké nikoli. Požadavky dětem nezdůvodňují ani nevysvětlují. Rodiče předpokládají, že děti budou poslouchat, aniž by se ptala a snažila se pravidla pochopit. Dítě poslechne příkazy pouze s důvodu hrozby rodičovské moci. Tento přístup omezuje rozumové schopnosti dítěte – nepochopí důvod, proč rodič určil taková pravidla – není povzbuzeno, aby samo navrhlo nějaký kompromis. Děti v dospělosti bývají úspěšní a schopní, ale postrádají sebedůvěru v mezilidských vztazích a trpí nízkým sebehodnocením.

⁴⁵ TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

⁴⁶ Tamtéž; s. 175-200

- 2) **Shovívavý přístup** – tito rodiče nejsou schopni zaujmout pevný postoj a dítě přiměřeně regulovat. Ke slušnému chování se děti snaží přimět vyjednáváním a smlouváním. Děti nevědí, jaké sankce je čekají, když poruší pravidla. Nemusejí poslouchat, protože rodiče nebudou pravidla důsledně prosazovat. V dospělosti mají děti problémy s autoritami, bývají sebestřední a vykazují sníženou schopnost přijímat závazky a odpovědně plnit své povinnosti.
- 3) **Nezúčastněný přístup** – mnozí rodiče, kteří před rozvodem uplatňovali efektivní přístup, se po něm stávají shovívavějšími. Tato neschopnost zajišťovat kázeň představuje jeden z nezvladatelných problémů. Dítě je po nějaké době panovačné a sobecké. Rodič cítí bezradnost, frustraci a od dítěte se začne distancovat. Dítě je pak ze strany vrstevníků ohroženo drogami, kriminalitou a předčasně zahájeným sexuálním životem.
- 4) **Autoritativní přístup** – tento přístup zahrnuje tři myšlenky. Zaprvé dítěti je jasně dáno najevo, co je a není přípustné. Zadruhé rodiče trvají na sankcích za porušení pravidel. A zatřetí rodič důsledně pravidla uplatňuje, aniž by se rozčiloval nebo dítě ponižoval. Rodiče dítěti dovolují, aby se na výchově aktivně účastnilo a přicházelo s kompromisy. Vysvětlují jim, proč je a není dané chování žádoucí. Autoritativní výchova vyžaduje od rodičů, aby se dokázali citově angažovat vůči dítěti, ale i aby trvali na stanovených pravidlech. V dospělosti jsou tyto děti úspěšné ve vztazích a mají pozitivní pohled na život.

6.2 Porozvodové spory o děti

Situace vyhrocených sporů o děti jsou poměrně časté. Děti tím bývají stresovány a od okolí se jim většinou nedostává přiměřené podpory. Komunikace dospělých je omezena na minimum a téma „děti“ je způsob, jak se vzájemně deptat a vydírat. Ačkoli se dítě ke svojí situaci může vyjadřovat, vždy bude závislé na dohodách svých rodičů. Je proto žádoucí rozvíjet alternativní postupy, které by podporovaly hladší průběh sporu rodičů o děti. Cílem těchto postup je obnovení komunikace mezi bývalými partnery,

nesnaha obnovit soužití. Bývalým manželům je třeba pomoci rozlišit partnerskou a rodičovskou rovinu vztahu.⁴⁷

Matějček a Dytrych uvádí, že životní úroveň u většiny rozvedených manželství klesá. Protože ve většině případů jde o rozvod rodin s nezletilými dětmi a ty jsou jak v 90% svěřovány matce, ta zůstává v původním bytě a ten, kdo odchází, je otec.⁴⁸

6.2.1 Dítě v péči matky

Obecně je známo, že ve většině případů je dítě svěřeno do péče matky. Jak Warshak uvádí, vychází se stále z představy kultu matky. Společnost je přesvědčena, že pokud matka zcela neselhává ve své rodičovské roli, v rozvodovém řízení bude dítě svěřeno jí do péče. Dívky oproti chlapcům se lépe psychicky vyvíjejí v péči matky. Mají více jistoty ohledně sexuální identity, lépe se soustředí ve škole a mezi vrstevníky. Vliv mateřské i otcovské role je pro děti důležitý. Přesto často dochází k tomu, že otec se přestává s dítětem vídat. Při kontaktu je důležitá role matky, která vzájemný styk otce a dítěte podporuje a vychází mu vstříc.⁴⁹

Výhodou této péče je, že dítě žije pod jednotnou výchovou a že je ve stabilizovaném prostředí. Zápornou stránkou této výchovy je nedostatečný vliv otce, dítě nevidí, jak se otec chová v různých situacích a není pro něj příkladem různých životních okamžiků.⁵⁰

⁴⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-818-0.

⁴⁸ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

⁴⁹ WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

⁵⁰ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

6.2.2 Dítě v péči otce

Pokud je dítě ve výhradní péči otce, dochází k problémům ve výchově. Chlapci jsou vychováváni tak, aby byli zbaveni něžnějších citů a vyhověli požadavkům společnosti, jak má vypadat správný chlap. To následně způsobuje, že nejsou schopni být natolik naladěni na dětské emoce. Warshak uvádí výzkum provedený Dr. Michalem Lambem, který dokazuje schopnost naučit se dovednosti potřebné výchově, mít dostatečný instinkt či emocionální citění. Hodnocení dětí se shoduje - v rámci výzkumu otcové s dítětem ve výchově dostávají více bodů než otcové žijící v plném partnerském svazku.⁵¹

Warshak uvádí, že otcové ve výhradní péči bývají spokojenější než ženy ve stejném postavení. Zmiňuje k tomu tři důvody:⁵²

- 1) Otcové nemají často takové finanční problémy jako matky
- 2) Otcové zvládají lépe chování dětí.
- 3) Mají prospěch ze zvýšení sebeúcty – klíčová role v uspokojení rodičovské role.

6.2.2.1 Střídavá péče

Rodiče se rovnoměrně dle času střídají v péči a výchově dítěte. V praxi to většinou vypadá tak, že dítě střídá dvě domácnosti – zvláště domácnost s otcem a matkou. Dítě má stále vliv obou rodičů. Výjimečně se vyskytují případy, kdy dítě žije v jednom domě a v něm se pravidelně střídají rodiče. Slabou a zároveň i silnou stránkou této formy péče je neustálá komunikace bývalých partnerů. Je důležité, aby rodiče byli schopni se domluvit na běžných záležitostech, včetně finanční stránky.⁵³

⁵¹ WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

⁵² Tamtéž, s. 78 – 82

⁵³ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

7 Rozvod očima dítěte- kvantitativní výzkum

7.1 Charakteristika výzkumu

V rámci praktické části bakalářské práce jsem provedla dotazníkové šetření na dvou základních školách v Pardubicích. První škola je umístěna ve středu města. Druhá škola je typicky sídlištní.

Výzkumný problém

Výzkumný problém je dítě, jeho vnímání rozvodu, jeho pocity z něj a co si pod pojmem rozvod představují.

Cíl výzkumu

Cílem praktické části je zjistit, jak se děti cítily, co vnímaly v průběhu rozvodu a po něm. Jaký mají názor na rozvod a co si pod tímto pojmem představují. Dítě je poznamenané na celý život a není důležité, v jakém věku se rodiče rozvedli. Zajímá mě jeho postoj k rozvodu a následně k partnerství samotnému.

Metodologie

Jedná se o kvantitativní výzkum, což metoda vědeckého výzkumu, která popisuje jevy pomocí proměnných. Výsledky měření jsou nakonec zpracovány a dále interpretovány. Výběrový soubor byl dostupný a forma sběru dat proběhla skrz dotazníkové šetření. „Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Je to nejfrekventovanější metoda zjišťování údajů. Tato frekventovanost je často dána lehkou konstrukcí otázek. Je určen pro hromadné získávání údajů.“⁵⁴ Otázky byly voleny osobního charakteru, nicméně vzhledem k tématu práce to bylo nezbytné. Celkem se jednalo o 13 otázek – uzavřené, škálové a otevřené. Na začátku byla nutná věková identifikace a druh pohlaví. Dotazník byl rozdělen na dvě části, ve kterých se vyjadřovaly děti z rodin rozvedených i nerozvedených. Zaměřit se na pocity, potřeby a skloubit je s přesnou formulací otázky

⁵⁴ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010, s. 99. ISBN 978-80-7315-185-0.

tak, aby je respondenti správně pochopili, bylo nakonec poměrně složité. Výzkum probíhal v únoru tohoto roku.

Charakteristika souboru respondentů a realizace výzkumu

Byla vybrána věková kategorie 13 – 15 let, děti navštěvovaly osmou a devátou třídu. Domnívám se, že mládež tohoto věku, je už způsobilá k sebereflexi a uvědomění si vlastního názoru. Na začátku práce jsem chtěla mít širší věkovou škálu. Především mě zajímaly pocity dětí mladšího školního věku, ale vzhledem k citlivosti tématu jsem se rozhodla pro vyšší věkovou kategorii. Jedním z důvodů výběru vyšší věkové kategorie u dětí byl možný negativní pohled rodičů u mladší věkové kategorie vůči zjišťování citlivých informací důležitých k realizaci výzkumu.

Největším problémem při získávání dat byl negativní postoj samotných škol. Z množství pardubických škol, které jsem oslovila, mi pouze na dvou ochotně vyšly vstříc. Důvody ředitelů zněly podobně – je to citlivé téma a u dětí by mohly otázky vyvolat špatné vzpomínky. Výběr škol se mi tímto způsobem velice zúžil.

Předvýzkum

Před samotným výzkumem byl proveden tzv. předvýzkum. Vybrala jsem tři osoby z mého okolí stejného věku jako respondenti, které jsem požádala o vyplnění otázek. Názory a následná kritika mi pomohly otázky postavit tak, aby byly pro danou věkovou skupinu srozumitelnější.

7.2 Stanovení hypotéz

- 1. Dítě pocházející z rozvedené rodiny chce v budoucnu spíše žít s jedním partnerem než dítě nepocházející z rozvedené rodiny. Předpokládám, že děti, které byly svědkem rozvodu, chtějí samy žít v úplné rodině. Vzhledem k jejich zkušenostem se domnívám, že vlastní děti nebudou chtít vystavovat tomu, co samy zažily.*

2. *Dívky cítí, že mají větší možnost se někomu svěřit než chlapci.* Dívky jsou obecně empatictější a důvěřivější než chlapci. Myslím si, že budou mít více důvěry k někomu ze svého okolí než chlapci.
3. *Dívky oproti chlapcům věří, že je důležité před svatbou s partnerem bydlet.* Domnívám se, že dívky oproti chlapcům v jejich věku jsou uvědomělejší a zodpovědnější ohledně představy vztahu.
4. *Dítě má horší vztah s rodičem, který podal žádost o rozvod.* Dítě může mít za zlé rodiče, který v jeho očích podáním žádosti o rozvod, zničil rodinu.

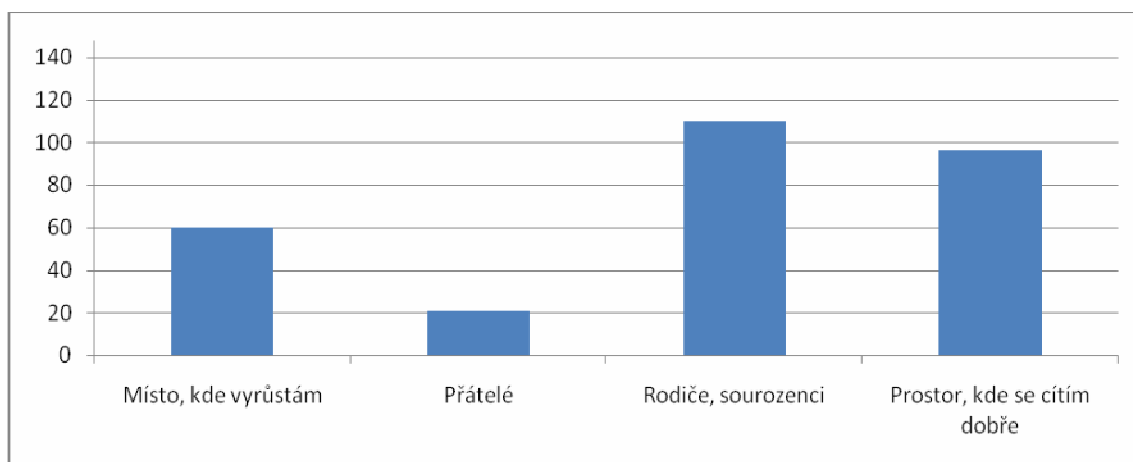
7.3 Vyhodnocení výzkumu a interpretace dat

Dotazníkové šetření proběhlo mezi 150 žáky. Dva dotazníky jsem byla nucena vyřadit z důvodu nedostatečného vyplnění odpovědí. Celkem jsem pracovala se 148 respondenty - 81 dívek a 67 chlapců ve věku 13 až 15 let. Z rozvedených rodin pocházelo 50 respondentů, z úplných rodin bylo 88 respondentů a v jiné rodinné situaci (např. jeden z rodičů zemřel apod.) bylo 10 respondentů. Data mi byla poskytnuta na dvou základních školách v Pardubicích.

7.3.1 Vyhodnocení otázek

1. Rodina

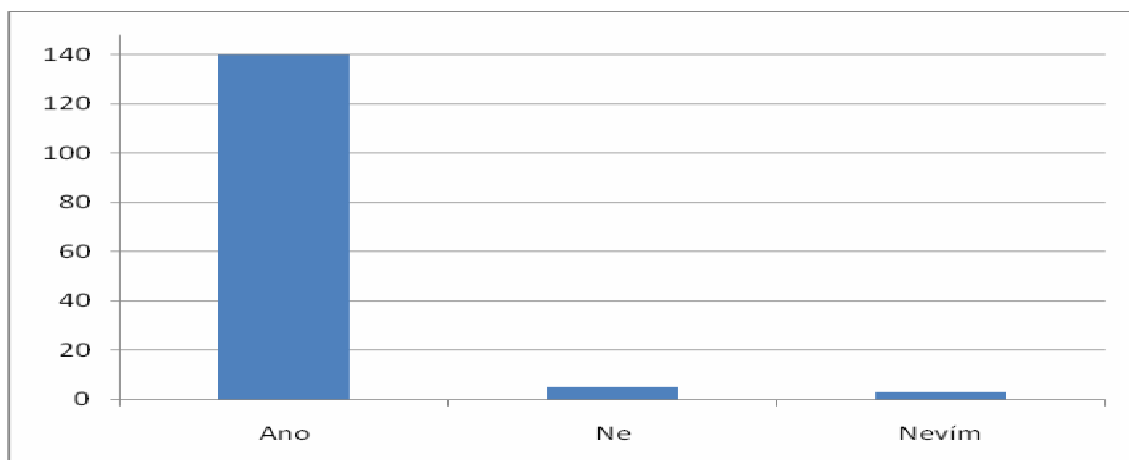
Graf č. 2: Význam slova rodina

V rámci této otázky měli respondenti možnost označit více odpovědí. Je vidět, že nejvíce si pod pojmem rodina představují rodinu samotnou, včetně sourozenců a příbuzných.

2. Bydlení s partnerem a vzájemné poznání se před svatbou

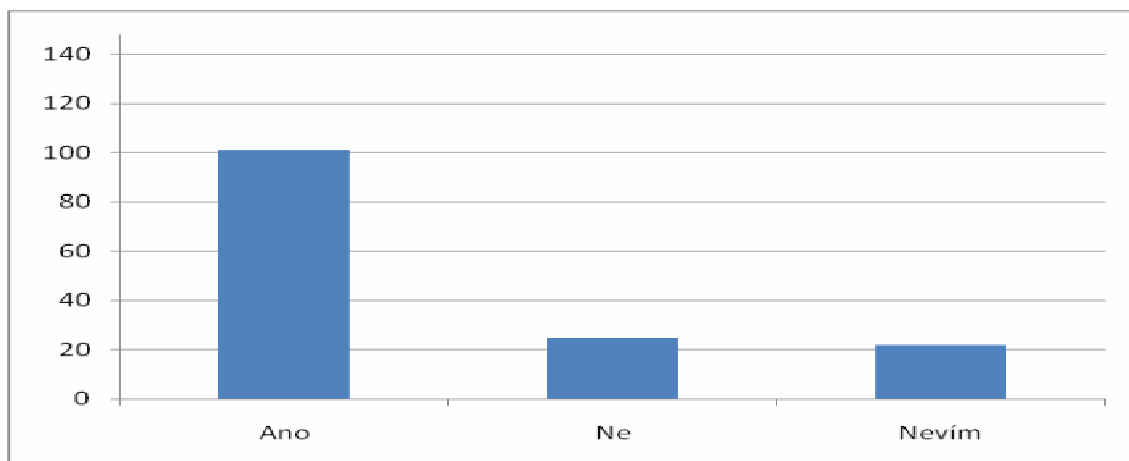
Graf č. 3: Poznání partnera

Odpovědi v rámci této škálové otázky jsem ve vyhodnocení zúžila na kladné odpovědi, záporné a nevím. Vidíme, že žáci i v tomto věku jsou přesvědčení, jak je důležité se před svatbou poznat. Kladně odpovědělo 140 respondentů, záporně 5 respondentů a 3 respondenti nevěděli, zda je pro ně důležité partnera poznat.

3. Celý život být s jedním partnerem

Graf č. 4: Žít s partnerem celý život

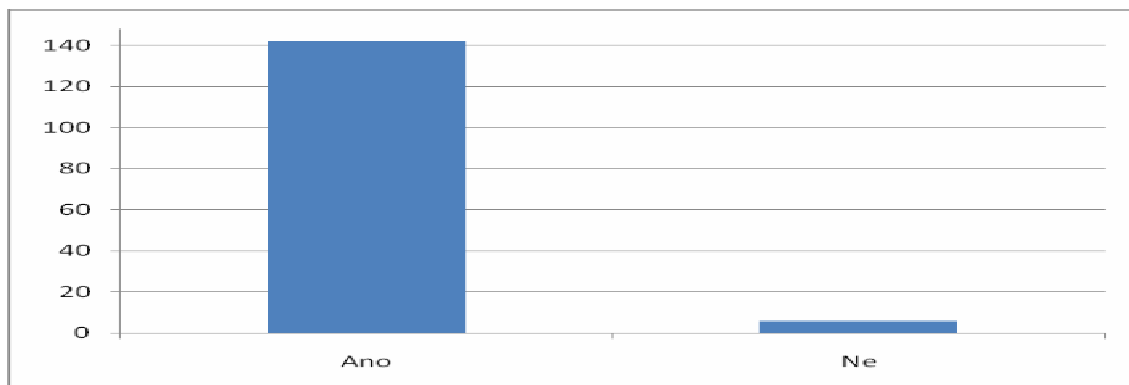

Celoživotního partnera by preferovalo 101 respondentů. Záporně odpovídalo 25 respondentů a 22 respondentů nevědělo zda by celoživotního partnera chtěli mít. Při vyhodnocování dotazníku jsem došla k závěru, že pro některé děti tato otázka mohla být matoucí. Prvotní myšlenka byla „mít celoživotního partnera“, nicméně pravděpodobně

je možné, že někteří ji pochopili „mít pouze jediného partnera“. Na nepřesnou formulaci otázky mě upozornilo několik respondentů. Kvůli tomu si myslím, že výsledek je pro vyhodnocení zkreslující. Na této otázce jsem následně stavěla jednu z hypotéz, kde jsem porovnávala názory dětí z rozvedených a nerozvedených rodin.

4. Možnost mít se komu svěřit

Graf č. 5: Možnost mít se komu svěřit

V této otázce jsem zjišťovala, jakou důvěru mají žáci ke svému okolí. Vidíme, že naprostá většina respondentů (142) má ve svém okolí někoho, komu se mohou svěřit (člen rodiny, přátelé, učitelé, někteří navrhovali i domácí mazlíčky). Pouze 6 respondentů se okolí nesvěřuje.

Žák č. 1. „*mám svůj vnitřní svět, okolí nepotřebuju.*“

4. Pojem rozvod (např. škola, TV, kamarádi, doma) a co si děti pod tím představí.

Otázka byla otevřená a respondenti se mi rozepisovali podle vlastních názorů. Uvádím několik příkladů odpovědí. V souvislosti s pojmem rozvod mě překvapilo, že některé děti jej přirovnaly k elektrickému rozvodu. Jelikož se toto opakovalo na obou školách, domnívám se, že v danou dobu probíhala o tomto tématu výuka.

Žák č. 2. „*Doma, Představím si pod tím hlavně, že se nebudu vidět s jedním z rodičů a to je mi líto.*“

Žák č. 3. „Rodiče se rozvedli, když mi bylo asi 9 let. Nebylo to nic příjemného. Jako malá jsem to brala za „podraz“, když mě chtěli od táty oddělit. Později jsem si zvykla a uvědomila, že je to tak lepší.“

Žák č. 4. „Naši se rozvedli, když mi bylo 8. Bylo mi toho líto. Pohled je na to takový že když si dva nerozumí nebo mají jiný problém a prostě to spolu nevydrží tak je to dobrý nápad. Ale když dva ví, že na sebe nebudou mít čas již před svatboua tuší, že to nebude dobré tak ať se neberou a nemusí k rozvodu dojít.“

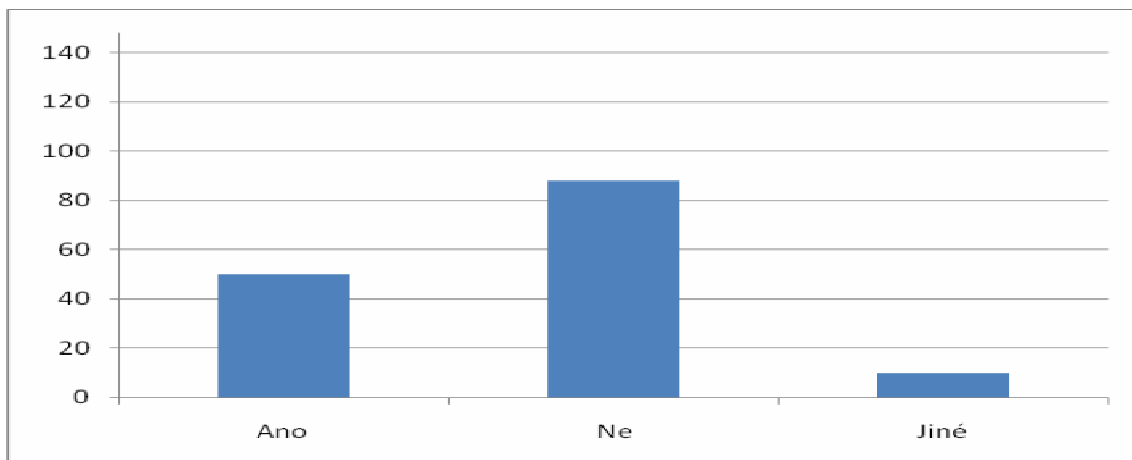
Žák č. 5. „kamarádi, tv, je to blbost, proč někdo si dává manž. slib, když by ho pak porušil.“

Žák č. 6. „rozvod elektriny :D, moji rodiče jsou spolu normálně.“

Žák č. 7. „Od táty, že aždý z rodičů bydlí jinde a děti si půjčují. Pouze když je to dovolené soudem.“

6. Počet dětí z rozvedených rodin

Graf č. 6: Počet dětí z rozvedené rodiny

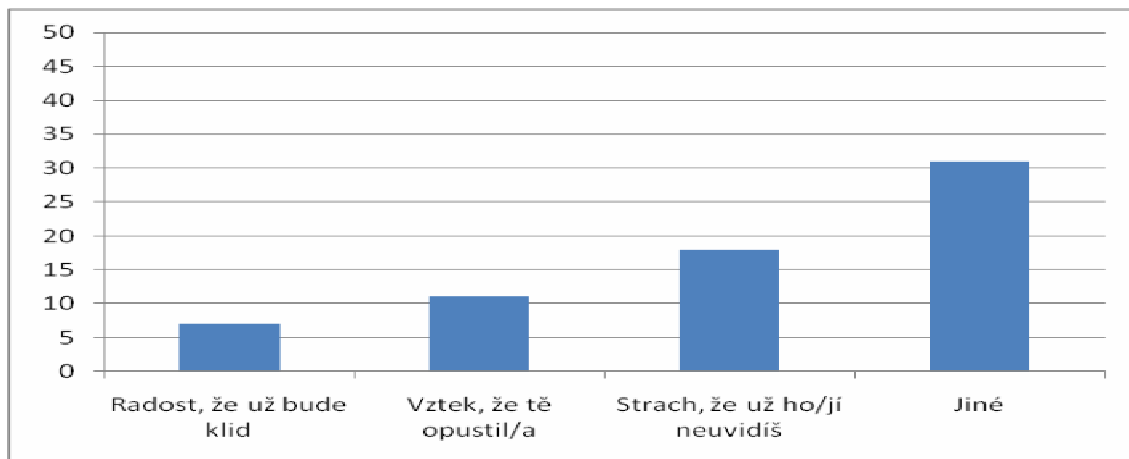

V této otázce jsem zjišťovala kolik respondentů pochází z rodin rozvedených (50 respondentů), kolik z nerozvedených (88 respondentů) a kolik jich je v jiné životní situaci (10 respondentů) (např. jednoho rodiče neznaly, jeden zemřel atd.)

Druhá část dotazníku byla věnovaná pouze dětem z rozvedených rodin, tedy 50-ti respondentům. Otázky byly formulované na pocity z rozvodu a porozvodové situace. Zjišťovala jsem také, jakým způsobem se děti o rozvodu dozvěděly a zda vědí, kdo podal žádost o rozvod.

7. Pocity při odchodu jednoho z rodičů

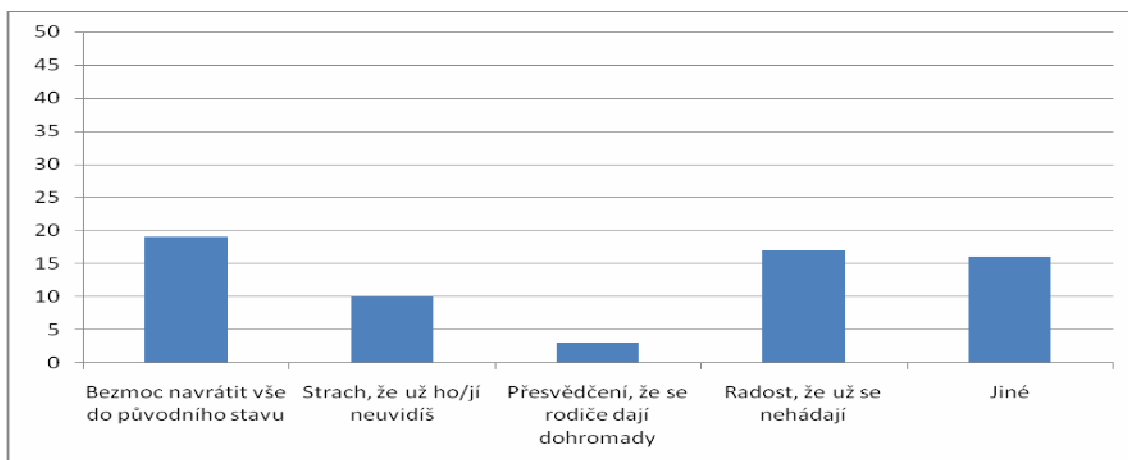
Graf č. 7: Pocity při odchodu rodiče

V této otázce žáci mohli vyplňovat více možností. Pocity bývají smíšené, proto jsem se rozhodla dát respondentům více možností na výběr. Nejvíce se vyjadřovali v možnosti „jiné“, kde vypisovali pocity bolesti, smutku, úlevy. Někteří se nemohli k tomuto bodu vyjádřit, jelikož rozvod proběhl v raném věku a děti si prožitky nepamatovaly.

8. Pocity po rozvodu rodičů

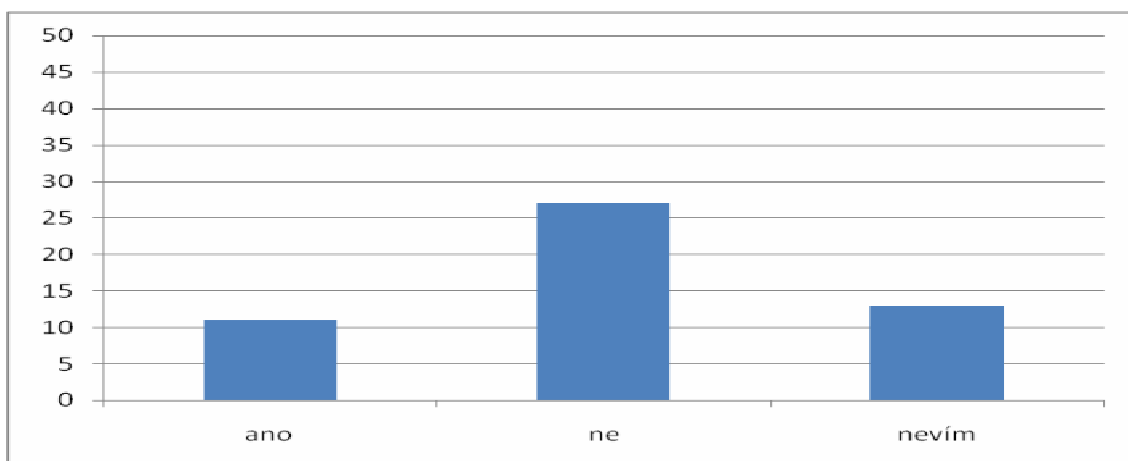
Graf č. 8 pocity po rozvodu rodičů

Zde měli respondenti také na výběr z více možností, podobně jako v předešlé otázce. Nejvíce cítili bezmoc. Objevoval se i vztek a smutek. Často i pochopení, když se dítě na situaci dívá s časovým odstupem.

9. Rodona opět spolu

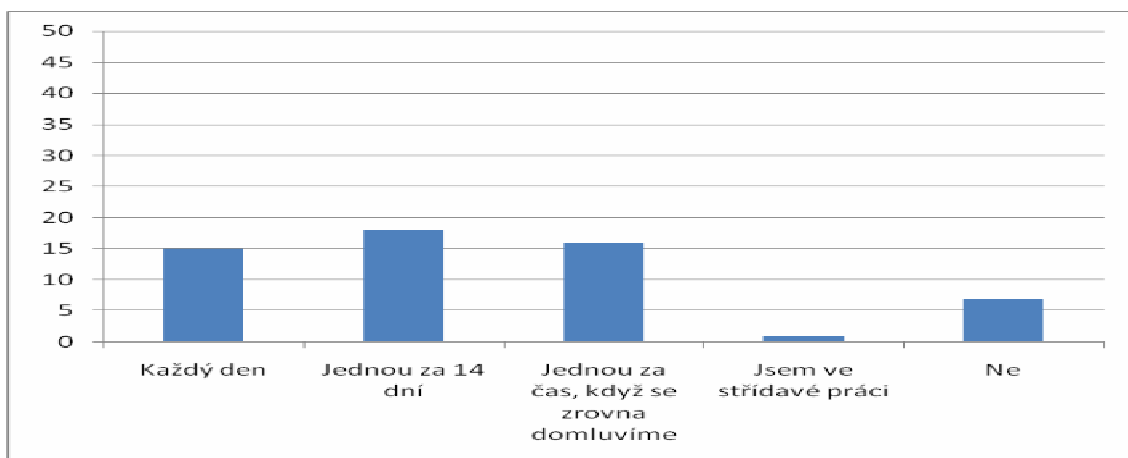
Graf č. 9: Přání mít rodinu znovu pohromadě

Naproti mému očekávání nejvíce repondentů (27) by nechtělo, aby rodina byla opět pohromadě. Důvody uváděli např. nezájem otce, rezignace nebo spokojenost s nastalou situací. Často také zmiňovali skutečnost, že jsou rádi za spokojenost rodičů a podvolují se jejich názorům.

10. Návštěvy s nepřítomným rodičem

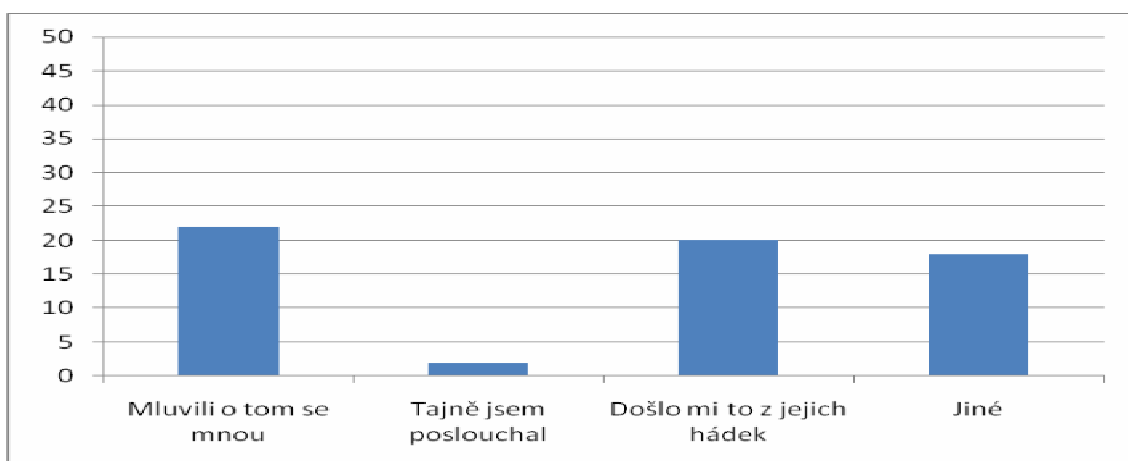
Graf. 10: Návštěvy s nepřítomným rodičem

Pouze jeden z respondentů je ve střídavé péči, ostatní se s druhým rodičem (nejčastěji s otcem) vídají buď pravidelně nebo po domluvě. Sedm respondentů se s druhým rodičem nevidá, nejčastějším důvodem je nezájem ze strany druhého rodiče.

11. Zdroje, kde se děti dozvěly, že se rodiče budou rozvádět.

Graf č. 11: Způsoby, jak se děti dozvěděly o rozvodu rodičů

V této otázce mě překvapilo, že nejvíce respondentů (22) odpovídalo, že s nimi o rozvodu rodiče mluvili. Předpokládala jsem, že rodiče se snaží dítě co nejvíce od

problému ušetřit. Nicméně vyskytli se i jedinci, kteří psali, že přišli domů a otec měl sbaleno.

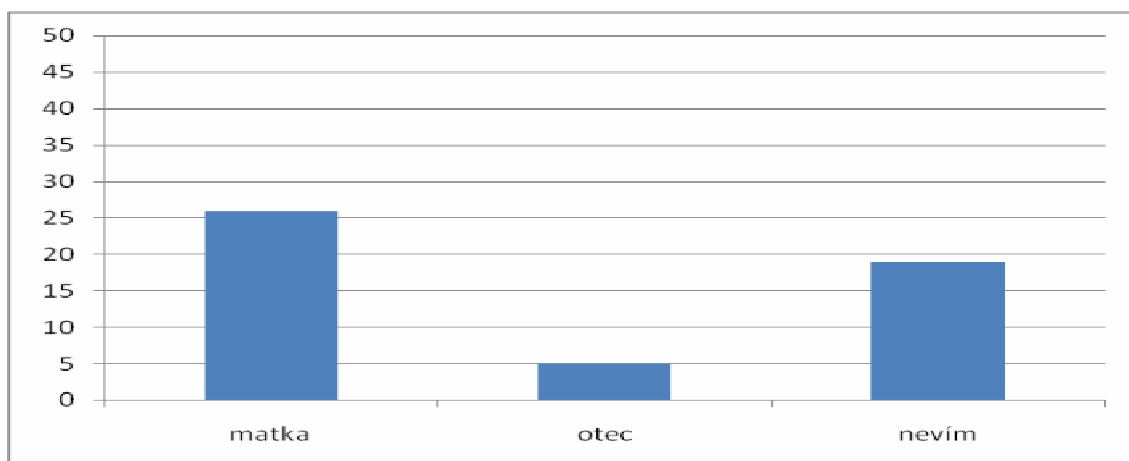
Žák č. 7: „Nevěděl jsem o to, řekl že odchází a byl konec.. nic jsem nechápal.. pochopitelně v 5-ti letech.“

Žák č. 8: „Byla jsem menší a moc jsem to nevnímala, jen mi řekli že jim spolu není dobře a že se s mamkou odstěhuji ale k taťkovi budeme jezdit, až o rok dva mi prostě řekli, že se rozvedli. (Před časem sem našla papíry a zjistila že papíry poslala mamka a jaké měla důvody)“

Žák č. 9: „Přišla jsem domů a táta měl sbalené kufry.“

12. Žádost o rozvod

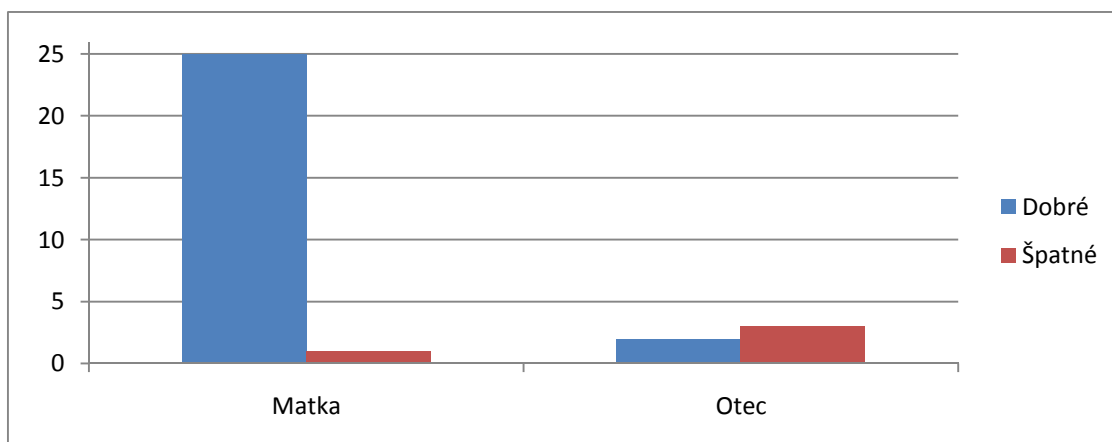
Graf č. 12: Žádost o rozvod

Můžeme vidět, že nejvíce žádostí o rozvod podávají ženy (26 respondentů). V 19-ti případech respondenti nevěděli, který z rodičů podal žádost o rozvod.

13. Vztahy s rodiči dnes

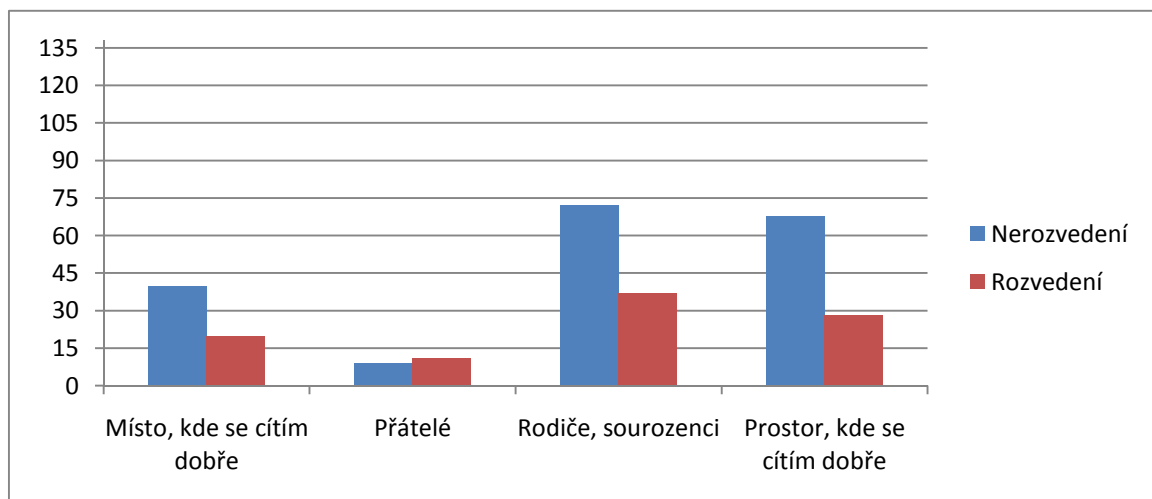
Graf č. 13: Vztahy s rodiči dnes

Tento graf představuje vztahy s matkou (26 respondentů) a otcem (5 respondentů), kteří podali žádost o rozvod. Vidíme že i přes tento krok, má 25 respondentů dobrý vztah s matkou, přestože dala podnět k rozvodu. V rámci vztahu s otcem se dá spekulovat o dvou možnostech. První – jedinci mají špatný vztah s otcem a kdo dal podnět k rozvodu je věc poddružná nebo druhá – v těchto případech opravdu dávají za zlé zničení rodiny otci. Dvě děti, u kterých podal žádost o rozvod otec, se s ním nestýkají z důvodu otcova nezájmu.

Při vyhodnocování dotazníku jsem porovnávala další souvislosti v otázkách, kromě hypotéz, které jsou rozpracovány dále. Zajímala mě skutečnost, zda děti, které jsou z rozvedené rodiny si pod pojmem rodina představují rozdílné pojmy než děti, jejichž rodiče rozvedené nejsou.

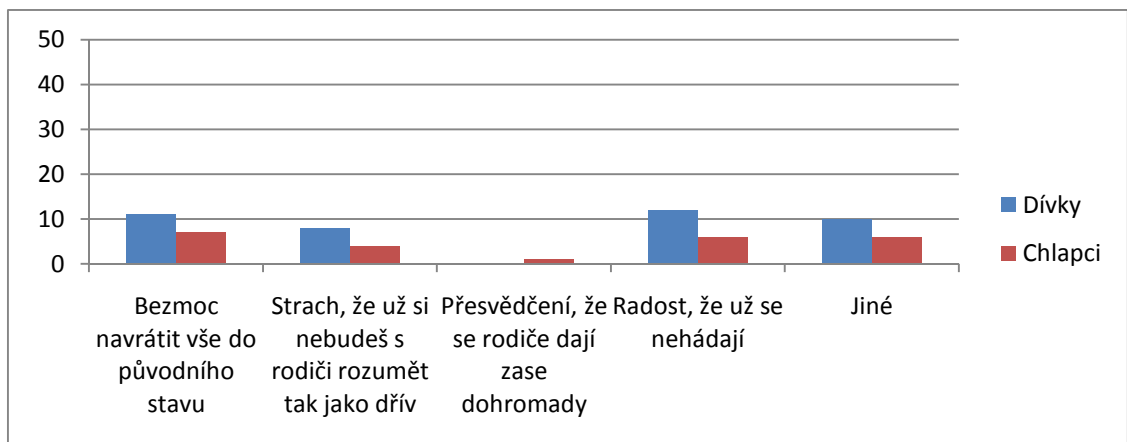
Graf. č. 15: Děti z nerozvedených rodin

Při porovnávání pozorujeme, že odpovědi nejsou viditelně rozdílné. Musíme si uvědomit, že dětí z nerozvedených rodin je 88 a 50 dětí je z rozvedených rodin. Přesto je vidět, že děti z rodin rozvedených považují více za rodinu i okolí, nejenom úzkou rodinu. U dětí z nerozvedených rodin silně převažovali možnosti, že rodina jsou rodiče a sourozenci a prostor, kde se cítí dobře.

Dále jsem porozvňávala pocity dívek a chlapců z rozvedených rodin.

Graf č. 17: Dívky a chlapci, pocity z rozvodu

V rámci těchto dvou grafů můžeme vidět, že pocity dívek ani chlapců nejsou viditelně rozdílné. Dívky i chlapci vnímají rozvod podobně a od toho se odvíjí i jejich citové vnímání vůči rozvodu.

7.3.2 Porovnání výsledků s hypotézami

$$\text{Testové kritérium} \quad TK = \chi^2 = \sum \frac{(\text{pozorované} - \text{předpokládané četnosti})^2}{\text{předpokládané}}$$

$$\text{Kritická hodnota} \quad KH = \chi^2_{1-\alpha}[(r-1) \cdot (s-1)]$$

$$H_0: P(X \cap Y) = P(X) P(Y)$$

$$H_1: P(X \cap Y) \neq P(X) P(Y)$$

$$\alpha = 0,01$$

1. Hypotéza

Dítě pocházející z rozvedené rodiny chce v budoucnu spíše žít s jedním partnerem než dítě nepocházející z rozvedené rodiny.

H_0 : To, jestli dítě žije v rozvedené či nerozvedené rodině, nemá vliv na jeho rozhodnutí žít v budoucnu s jedním partnerem.

H_1 : To, jestli dítě žije v rozvedené či nerozvedené rodině, má vliv na jeho rozhodnutí žít v budoucnu s jedním partnerem.

Tabulka č. 1: Pozorované četnosti

Děti	Ano	Ne	Celkem
Rozvedení	40	10	50
Nerozvedení	76	12	88
Celkem	116	22	138

Tabulka č. 2: Očekávané četnosti

Děti	Ano	Ne	Celkem
Rozvedení	$116 \cdot 50 / 138 = 42$	$22 \cdot 50 / 138 = 8$	50
Nerozvedení	$116 \cdot 88 / 138 = 74$	$22 \cdot 88 / 138 = 14$	88
Celkem	116	22	138

Tabulka č. 3: Testové kritérium

Děti	Ano	Ne	Celkem
Rozvedení	$(40-42)^2/42 = 0,95$	$(10-8)^2/8 = 0,5$	1,45
Nerozvedení	$(76-74)^2/74 = 0,05$	$(12-14)^2/14 = 0,285$	0,33
Celkem	1	0,785	1,785

Testové kritérium: **1,785**

Kritická hodnota: **6,63**

Nulová hypotéza je potvrzena. Dítě není ovlivněno rodičovským soužitím natolik, aby mělo vliv na jeho postoj k budoucímu celoživotnímu soužití s jedním partnerem.

2. Hypotéza

Dívky cítí, že mají větší možnost se někomu svěřit než chlapci.

H_0 : Pocit větší možnosti se svěřit někomu není mezi chlapci a dívkami rozdílný.

H_1 : Pocit větší možnosti se svěřit je mezi chlapci a dívkami rozdílný.

Tabulka č. 4 Pozorované četnosti

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
Dívky	80	1	81
Chlapci	62	5	67
Celkem	142	6	148

Tabulka č. 5 Očekávané četnosti

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
Dívky	$142 \cdot 81 / 148 = 77,7$	$6 \cdot 81 / 148 = 3,3$	81
Chlapci	$142 \cdot 67 / 148 = 64,3$	$6 \cdot 67 / 148 = 2,7$	67
Celkem	142	6	148

Tabulka č. 6 Testové kritérium

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
Dívky	$(80 - 77,7)^2 / 77,7 = 0,07$	$(1 - 3,3)^2 / 3,3 = 1,6$	1,67
Chlapci	$(62 - 64,3)^2 / 64,3 = 0,08$	$(5 - 2,7)^2 / 2,7 = 1,95$	2,03
Celkem	0,15	3,55	3,7

Testové kritérium: **3,7**

Kritická hodnota: **6,63**

Nulová hypotéza je potvrzena. Jak dívky tak chlapci mají ve svém okolí možnost se svěřit. To, zda děti nemají pocit důvěry, může mít spíš psychický původ, než že by neexistovala možnost se někomu svěřit.

3. Hypotéza

Dívky oproti chlapcům věří, že je důležité před svatbou s partnerem bydlet.

H_0 : Počet chlapců a dívek, kteří věří, že je důležité před svatbou s partnerem bydlet, je stejný.

H_1 : Počet chlapců a dívek, kteří věří, že je důležité před svatbou s partnerem bydlet, je rozdílný.

Tabulka č. 7 Pozorované četnosti

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
Dívky	76	5	81
Chlapci	64	3	67
Celkem	140	8	148

Tabulka č. 8 Očekávané četnosti

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
Dívky	$140 \cdot 81 / 148 = 76,6$	$8 \cdot 81 / 148 = 4,4$	81
Chlapci	$140 \cdot 67 / 148 = 63,4$	$8 \cdot 67 / 148 = 3,6$	67
Celkem	140	8	148

Tabulka č. 9 Testové kritérium

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
Dívky	$(76 - 76,6)^2 / 76,6 = 0,004$	$(5 - 4,4)^2 / 4,4 = 0,08$	0,84
Chlapci	$(64 - 63,4)^2 / 63,4 = 0,006$	$(3 - 3,6)^2 / 3,6 = 0,19$	1,196
Celkem	1	0,27	1,27

Testové kritérium: **1,27**

Kritická hodnota: **6,63**

Nulová hypotéza je potvrzena. Není rozdíl mezi dívkami a chlapci v názoru na společné soužití před manželstvím. Děti (dívky i chlapci) si veskrze myslí, že je dobré se nejprve poznat a následně spolu bydlet.

4. Hypotéza

Dítě má horší vztah s rodičem, který podal žádost o rozvod.

H_0 : Není rozdíl ve vztahu s rodičem, který podal žádost o rozvod oproti rodiči, který žádost nepodal.

H_1 : Je rozdíl ve vztahu s rodičem, který podal žádost o rozvod oproti rodiči, který žádost nepodal.

Tabulka č. 10 Pozorované četnosti

Pohlaví	Dobré	Špatné	Celkem
Matka	25	1	26
Otec	2	3	5
Celkem	27	4	31

Tabulka č. 11 Očekávané četnosti

Pohlaví	Dobré	Špatné	Celkem
Matka	$27 \cdot 26 / 31 = 22,65$	$4 \cdot 26 / 31 = 3,35$	26
Otec	$27 \cdot 5 / 31 = 4,35$	$4 \cdot 5 / 31 = 0,65$	5
Celkem	27	4	31

Tabulka č. 12 Testové kritérium

Pohlaví	Dobré	Špatné	Celkem
Matka	$(25 - 22,65)^2 / 22,65 = 0,24$	$(1 - 3,35)^2 / 3,35 = 1,65$	1,89
Otec	$(2 - 4,35)^2 / 4,35 = 1,269$	$(3 - 0,65)^2 / 0,65 = 8,496$	9,77
Celkem	1,509	10,146	11,65

Testové kritérium: **11,65**

Kritická hodnota: **6,63**

Zde se nulová hypotéza zamítá. Podání žádosti o rozvod naruší rodičovský vztah. Přestože prvotně při čtení dotazníku nevyplývalo, že by se následně vztah změnil. Myslím, že důležitým bodem byly vztahy s otcem, které měly vliv na celkovém vyhodnocení této hypotézy.

7.3.3 Závěr výzkumu

Vyhodnocování výzkumu bylo pro mě důležitým bodem. Pročíst si názory mládeže na rozvod bylo pro mě přínosné a pro porovnání s vlastními pocity a zkušenostmi velice zajímavé. Dodatečně si však myslím, že jsem měla malé množství respondentů a to mělo i vliv na konečnou podobu výzkumu. Jsem přesvědčená, že výsledky výzkumu by v některých otázkách mohly být rozdílné, pokud by se zkoumalo více dětí ve věkové kategorii 13 – 15 let.

Jak jsem již na začátku zmínila překvapil mě negativní postoj škol k uskutečnění dotazníkového šetření. Nicméně díky školám, které vyšly vstříc, se nakonec výzkum mohl uskutečnit.

Při vyhodnocování a pročítání odpovědí jsem často měla smíšené pocity. A když se jedna dívka rozepsala o tom, že se jí rozvedli rodiče a rok na to jí zemřela maminka, člověka to zasáhne, přestože s dítětem nepřišel do styku.

Ze čtyř hypotéz se mi potvrdila pouze jedna, nicméně v rámci daných hypotéz to můžeme považovat za úspěšné vyhodnocení výzkumu.

První hypotéza: „*Dítě pocházející z rozvedené rodiny chce v budoucnu žít spíše s jedním partnerem než dítě nepocházející z rozvedené rodiny.*“ Tato hypotéza se nepotvrdila. Není statisticky významný rozdíl mezi dítětem z rodiny rozvedené a nerozvedené a jeho pohledu na budoucí partnerské vztahy.

Druhá hypotéza: „*Dívky cítí, že mají větší možnost se někomu svěřit než chlapci.*“ Tato hypotéza se nepotvrdila. Není statisticky významný rozdíl mezi chlapci a dívkami a jejich pocitech či možnostech svěřit se někomu.

Třetí hypotéza: „*Dívky oproti chlapcům věří, že je důležité před svatbou s partnerem bydlet.*“ Tato hypotéza se také nepotvrdila. Není tedy statisticky významný rozdíl mezi dívkami a chlapci a jejich názoru, zda s partnerem před svatbou bydlet nebo ne.

Čtvrtá hypotéza: „*Dítě má horší vztah s rodičem, který podal žádost o rozvod.*“
Tato hypotéza se potvrdila. Je statisticky významný rozdíl v budoucím vztahu rodiče, který podal žádost o rozvod, a jeho dítěte.

Závěrem mohu říct, že cíl výzkumu byl splněn. Z odpovědí respondentů jsem vyhodnotila jejich pocity, vnímání a prožívání z dob rozvodu a po něm.

Závěr

Psaní bakalářské práce mělo pro mě velký přínos už jenom vzhledem k tomu, že jsem sama rozvod jako dítě zažila.

Myslím, že cíl bakalářské práce byl splněn. Věnovala jsem kapitoly pocitům, prožívání dětí i výchovné metody rodičů a jejich porožívání rozvodu.

Cíl výzkumu byl také splněn. Děti se vyjádřily k rozvodům a jaké z něj měly pocity. Přestože se potvrdila pouze jedna hypotéza, ve výsledku je to dobře. Jsem ráda, že děti mají pocit důvěry ve svém okolí nebo si uvědomují, že je důležité se nejprve poznat a s někým bydlet, než si jej vezmete. Je dobré vědět, že dnešní mládež je uvědomělá a má předpoklad zakládat kvalitní vztahy. Člověk sice neví, co život přinese, ale mě samotnou těší, jak děti přemýšlí o vztazích zodpovědně.

Rezervu ve výzkum zpětně vidím v relativně malém množství respondentů. Jsem přesvědčená, že výsledky výzkumu by v některých otázkách mohly být rozdílné pokud by se zkoumalo více dětí věkové kategorie 13 – 15 let.

Obecně se dá říci, že rozvod je v dnešní době fenoménem. Přesto se mi zdá, že spousta jedinců má k institutu manželství úctu a neberou jej na lehkou váhu. Důsledky moderní doby však přinašejí mnohá úskalí a proto se páry přiklánějí často k rozvodu. Pro spoustu z nich je proto rozvod jednoduchým řešením manželských problémů, které mohou nastat jak rok po svatbě, tak i dvacet let po ní. Možná je něco pravdy na tom, že manželství nelze zakládat jenom na lásce. Dřív sňatky byly dohodnuty rodiči a velkou váhu mělo spojení majetku. Rodiny byly tak více semknuté a uměly držet pohromadě. Dnes si člověk hloubku citu může splést s povrchní přitažlivostí a tím nevědomky být ve vztahu, který nemá budoucnost.

Jakmile je ale v rodině dítě, přece jen není jednoduché rozvodem smazat vše do té doby vybudované. Děti mají svoje touhy a jedna z nich je především zůstat jako rodina. Přestože se všichni z mých respondentů setkali s pojmem rozvod, ti, co pocházejí z úplné rodiny, doufají, že jich se to doma týkat nebude. Rozvod si nepřeje nikdo a mně samotné se dotýkalo u srdce, když jsem z dotazníků cítila smutek a touhu

zůstat v ucelené rodině. O to víc jsem pak měla z dětí radost, když byly viditelné pocity radosti v opačném případě.

Na závěr bych dodala přísloví: „*Manželé v autobuse se poznají podle toho, že na sebe nemluví.*“ Jan Werich

Téma rozvodu není obvykle veselou záležitostí, nicméně člověk by se na věci měl dívat z té kladné strany, někdy je pro klid dětí a partnerů nezbytný. Příklad je poněkud cynické, nicméně ze života.

Seznam použité literatury

- 1) BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie : (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
- 2) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd.* Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- 3) KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 239 s. ISBN 978-80-7367-745-9.
- 4) MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres : Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
- 5) MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte : dětská závist : žárlivost, nevěra a rozvod : nový partner v rodině, nevlastní sourozenci : vzpomínky z dětství*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
- 6) MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 1999, 143 s. ISBN 80-7169-897-0.
- 7) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. vyd.3. Praha: Portál, 2003, 108 s. ISBN 80-7178-853-8.
- 8) MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- 9) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
- 10) MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 11) MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-702-9018-8.

- 12) SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004, 183 s. ISBN 80-7178-906-2.
- 13) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010, 179 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- 14) TEYBER, Edward. *Děti a rozvod : [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, 2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
- 15) VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s. ISBN 80-86432-93-9.
- 16) WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996, 237 s. ISBN 80-7178-089-8.
- 17) WARSHAK, Richard Ades. *Rozvodové jedy*. Praha: Triton, 2003, 389 s. ISBN 80-725-4439-X.

Elektronické zdroje:

- Rozvodovost. *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/\\$File/400709a3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/1D00355EB8/$File/400709a3.pdf)

Použité prameny:

- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In *Sbírka zákonů Česká republika*. 1963, částka 53, s. 341 - 350. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1963/sb53-63.pdf>

Přílohy

Dotazník

Dotazník

Ahoj,

jmenuji se Klára Hejděncová. Studuji 3. ročník Univerzity Pardubice. Píšu bakalářskou práci na téma Rozvod očima dítěte, kde součástí je můj vlastní výzkum. Ráda bych Vás tedy poprosila o pravdivé vyplnění tohoto dotazníku, který je nedílnou součástí práce. Dotazník je anonymní, výsledky budou použity pouze v mém výzkumu.

Děkuji Klára

Pohlaví: Dívka / chlapec (zakroužkuj)

Věk: _____

1) Co pro Tebe znamená slovo rodina: (můžeš vybrat více odpovědí)

- a) Místo, kde vyrůstám
- b) Přátelé
- c) Rodiče, sourozenci, příbuzní
- d) Prostor, kde se cítím dobře

2) Kde jste se setkali s pojmem rozvod (např. škola, TV, kamarádi, doma) a co si pod tím představíte. Rozepiš se (alespoň dvě věty)

3) Jsou tvoji rodiče rozvedení?

- a) ANO - žiju s matkou – žiju s otcem (zaškrtni)
 - i) Méně než rok
 - ii) 1-3 roky
 - iii) Více jak 3 roky
- b) NE _____
- c) Jiné (např. žiju jenom s mamkou, tátu neznám) _____

4) Myslíš si, že je důležité nejdřív s partnerem bydlet a pořádně ho poznat, než se vezmete?

Určitě ano – spíše ano – spíše ne – určitě ne – nevím

5) „Chtěl/a bych žít s jedním partnerem celý život.“ Souhlasíš s touto větou?

Určitě ano – spíše ano – spíše ne – určitě ne – nevím

- 6) Existují ve tvém okolí lidé, kterým se můžeš s čímkoli svěřit?
a) Ano – rodiče – kamarád/i – příbuzní – učitel – jiné _____ (zaškrtni)
b) Ne _____

Pouze pro děti, jejichž rodiče jsou rozvedení

- 7) Pamatuješ si, jaké pocity jsi měl/a, když jeden rodič z rodiny odešel? (Můžeš vybrat víc odpovědí)
a) Radost, že už bude klid
b) Vztek, že tě opustil/a
c) Strach, že už ho/jí nevidíš
d) Jiné (např. bezmoc, smutek, úleva) _____
- 8) Co pociťuješ nebo jsi pociťoval/a po rozvodu rodičů? (Můžeš vybrat více odpovědí)
a) Bezmoc navrátit vše do původního stavu
b) Strach, že už si s rodiči nebudeš rozumět tak jako dřív
c) Přesvědčení, že se rodiče zase dají dohromady
d) Radost, že už se nehádají
e) Jiné (např. úlevu, nic, nevím) _____
- 9) Přeješ si, aby byla rodina opět spolu?
a) ANO _____
b) NE _____
c) NEVÍM _____
- 10) Stýkáš se s rodičem, se kterým nebydlíš?
a) Každý týden
b) Jednou za 14 dní
c) Jednou za čas, když se zrovna domluvíme
d) Jsem ve střídavé péči
e) NE _____
- 11) Jak ses dozvěděl, že se rodiče budou rozvádět? (Můžeš vybrat více odpovědí)
a) Mluvili o tom se mnou – oba – matka – otec (zaškrtni)
b) Tajně jsem poslouchal
c) Došlo mi to z jejich hádek
d) Jiné _____

12) Kdo podal žádost o rozvod?

- a) Matka
- b) Otec
- c) Nevím

13) Vztahy s rodiči dnes?

- a) S matkou: skvěle si s ní rozumím – dobrý – jde to – nerozumíme si
- b) S tátou: skvěle si s ním rozumím – dobrý – jde to – nerozumíme si

Děkuji za Váš čas a za spolupráci. Klára Hejděncová